

Bruselis, 2015 11 18
COM(2015) 576 final

ANNEX 1

PRIEDAS

Ataskaita dėl Europos anglies dioksido rinkos veikimo

pridedama prie dokumento

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Veiksmų klimato srityje pažangos ataskaita, apimanti ataskaitą dėl anglies dioksido rinkos veikimo ir ataskaitą dėl Direktyvos 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo peržiūros

{SWD(2015) 246 final}

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. ES ATLPS TREČIAJAME PREKYBOS ETAPE	5
3. ES ATLPS INFRASTRUKTŪRA	7
3.1. Veiklos rūšys, įrenginiai ir orlaivių naudotojai, kuriems taikoma sistema	7
3.2. Sąjungos registras.....	9
4. ANGLIES DIOKSIDO RINKOS VEIKIMAS 2013 IR 2014 M.....	10
4.1. Pasiūla. Į apyvartą paleisti ATL	10
4.1.1. Didžiausias leidžiamas kiekis	10
4.1.2. Išduoti ATL.....	11
4.1.2.1. Nemokamų ATL paskirstymas	11
4.1.2.2. Programa „NER 300“	13
4.1.2.3. ATL pardavimas aukcione.....	14
4.1.2.4. Nuo visų ATL pardavimo aukcione principo nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas elektros energijos sektoriui.....	16
4.1.3. Tarptautiniai kreditai.....	17
4.2. Paklausa. Iš apyvartos išimti ATL	19
4.3. Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros užtikrinimas	20
5. AVIACIJA.....	24
6. RINKOS PRIEŽIŪRA	25
6.1. ATL teisinis pobūdis ir jų apmokestinimas.....	26
7. IŠMETAMŲJŲ TERŠALŲ KIEKIO STEBĖSENA, ATASKAITŲ APIE JĮ TEIKIMAS IR TIKRINIMAS	27
7.1. Trečiojo etapo reikalavimai.....	27
7.2. Taikoma stebėseną	27
7.3. Akredituota tikrinimo veikla	28

8. VALSTYBĖSE NARĖSE TAIKOMŲ ADMINISTRACINIŲ PRIEMONIŲ APŽVALGA.....	29
9. ATITIKTIES UŽTIKRINIMAS IR REIKALAVIMŲ VYKDYMO UŽTIKRINIMAS.	30
10. ES ATLPS STRUKTŪRINĖ REFORMA.....	32
10.1. ATL pardavimo aukcionuose atidėjimas ir rinkos stabilumo rezervas	32
10.2. ES ATLPS reforma.....	33
11. IŠVADOS IR PERSPEKTYVA	34
PRIEDAS	35

1. ĮVADAS

Plataus užmojo klimato politika yra neatsiejama energetikos sąjungos iniciatyvos¹ dalis, kaip matyti ir iš 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijos, kurią 2014 m. spalio mėn. patvirtino Europos vadovai². 2005 m. pradėti įgyvendinti ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemai (ES ATLPS), kuri yra ES išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo strategijos pamatas, 2015 m. sukako dešimt metų. Naudojant rinkos stabilumo rezervą ir įgyvendinant reikalingas priemones, pasiūlytas siekiant įgyvendinti didesnę užmojį, dėl kurio apsispręsta 2030 m. strategijoje, ES ATLPS bus užtikrinta prasminga išmetamo anglies dioksido kiekio kaina, bus skatinamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimas, taip pat ji atliks savo vaidmenį kaip technologiniu požiūriu neutrali, ekonomiškai efektyvi ir visoje ES veikianči investicijų į mažo anglies dioksido kiekio technologijas varomoji jėga. Šia sistema ne tik stiprinamas energijos vidaus rinkos veikimas, vykdamas jos kainodarą ES lygmeniu, bet ir skatinama diegti atsinaujinančiųjų išteklių ir kitas mažo anglies dioksido kiekio ir efektyvaus energijos vartojimo technologijas.

Pirmoji ataskaita apie Europos anglies dioksido rinkos padėtį³ paskelbta 2012 m. lapkričio mėn. (2012 m. anglies dioksido rinkos padėties ataskaita). Jos tikslas buvo išnagrinėti anglies dioksido rinkos veikimą ir apsvaistyti, ar, atsižvelgiant į didėjančią apyvartinių taršos leidimų perteklių, reikia imtis reguliavimo veiksmų.

Ši Europos anglies dioksido rinkos veikimo ataskaita, kurią reikalaujama pateikti pagal Direktyvos 2003/87/EB⁴ (ES ATLPS direktyvos) 10 straipsnio 5 dalį ir 21 straipsnio 2 dalį, apima dvejus metus: 2013 m. – pirmuosius trečiojo prekybos etapo, kuriuo įdiegta daug pokyčių ES ATLPS, metus, ir 2014 m. Be to, ataskaitoje taip pat pateikiamos tam tikros iniciatyvos, kurios pasiūlytos arba dėl kurių susitarta 2015 m. Jeigu nenurodyta kitaip, šioje ataskaitoje naudoti tie duomenys, kurie buvo viešai paskelbti ir kuriuos Komisija turėjo iki 2015 m. birželio mėn.

2015 m. liepos mėn. Europos Audito Rūmai paskelbė Specialiąją ataskaitą „ES ATLPS vientisumas ir įgyvendinimas“⁵. Kiek tai yra aktualu, šioje ataskaitoje taip pat daromos nuorodos į Audito Rūmų nagrinėtus klausimus.

Su aviacija susiję klausimai daugiausia aptarti šios ataskaitos 5 skirsnyje.

¹ http://ec.europa.eu/priorities/energy-union/docs/energyunion_en.pdf.

² http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/145356.pdf.

³ COM(2012) 652 final, http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/reform/docs/com_2012_652_lt.pdf.

⁴ 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB, OL L 275, 2003 10 25, p. 32.

⁵ http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR15_06/SR15_06_LT.pdf.

2. ES ATLPS TREČIAJAME PREKYBOS ETAPE

ES ATLPS įdiegta 2005 m. ir yra Europos Sąjungos išmetamo anglies dioksido (CO₂) ir kitų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ekonomiškai efektyvaus mažinimo strategijos pamatas. Ši sistema yra ne tik pirmoji, bet ir tebėra didžiausia tokio masto anglies dioksido rinka pasaulyje, apimanti daugiau kaip tris ketvirčius visų apyvartinių taršos leidimų (ATL), kuriais prekiaujama tarptautinėje anglies dioksido rinkoje.

Šiuo metu ES ATLPS taikoma apie 11 000 jėgainių ir gamybos įrenginių 28 valstybėse narėse, Islandijoje, Norvegijoje ir Lichtenšteine, taip pat daugiau kaip 600 oro vežėjų, vykdančių skrydžius tarp Europos oro uostų, išmetamiesiems teršalams.

ES ATLPS veikia didžiausio leidžiamo išmetamųjų teršalų kiekio nustatymo ir prekybos ATL principu. „Didžiausias leidžiamas kiekis“ (arba riba) – tai bendras tam tikrų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, kurį gali išmesti gamyklos, elektrinės ir kiti sistemos įrenginiai. Didžiausias leidžiamas kiekis laikui bėgant mažinamas, kad smuktų bendras išmetamųjų teršalų kiekis.

2020 m. sektoriuose, kuriems taikoma ES ATLPS, išmetamųjų teršalų kiekis bus 21 proc. mažesnis nei 2005 m. Numatoma, kad iki 2030 m. jis sumažės 43 proc.

2013 m. prasidėjo trečiasis daugiametis ES ATLPS prekybos etapas, kuris tęsis iki 2020 m. Įvykdžius esminę sistemos peržiūrą⁶, dėl kurios susitarta 2009 m., dabar sistema veikia pagal labiau suderintas taisykles. Trečiajame etape padaryta daug sistemos struktūros patobulinimų, iš jų pagrindiniai yra šie:

- nustatytas bendras visos ES didžiausias leidžiamas išmesti kiekis, kuris kasmet mažinamas 1,74 proc., – juo pakeista ankstesnė nacionalinių didžiausių leidžiamų kiekių sistema ir užtikrinamas didesnis nuspėjamumas ir stabilumas;
- ATL pardavimas aukcione, o ne nemokamas jų paskirstymas tampa numatytoju ATL paskirstymo metodu ir yra reglamentuojamas ES ATLPS Aukcionų reglamentu⁷, taip užtikrinant atvirą, skaidrą, suderintą ir nediskriminacinį ATL pardavimo aukcione procesą;
- nemokami ATL skirstomi taikant suderintas skirstymo taisykles, grindžiamas visoje ES taikomais *ex ante* veiklos rodikliais;

⁶ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/29/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2003/87/EB, siekiant patobulinti ir išplėsti Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą, OL L 140, 2009 6 5, p. 63.

⁷ 2010 m. lapkričio 12 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1031/2010 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų pardavimo aukcione pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, nustatančią šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje, terminų, administravimo ir kitų aspektų, OL L 302, 2010 11 18, p. 1.

- taikomos stebėsenos ir ataskaitų teikimo⁸, taip pat išmetamųjų teršalų ataskaitų tikrinimo ir tikrintojų akreditavimo bei priežiūros⁹ taisyklės;
- taikomos griežtesnės tarptautinių anglies dioksido kreditų naudojimo pagal ES ATLPS taisyklės ir sąlygos ir suderintos veiklos vykdytojų naudojimosi jais ribos¹⁰;
- sukurtas centrinis elektroninis Sąjungos registras, kuriuo pakeisti nacionaliniai registrai ir kuris reglamentuojamas Registro reglamentu¹¹;
- apyvartiniams taršos leidimams, išvestinėms finansinėms priemonėms arba jomis pagrįstiems produktams, parduodamiems aukcionuose, pagal FPRD 2 teisės akto rinkinį¹² taikomi Finansinių priemonių rinkų direktyva bei reglamentas (nuo 2017 m. sausio mėn.) ir Piktnaudžiavimo rinka reglamentas¹³ (nuo 2017 m. sausio mėn.).

Nors ši reforma padėjo išspręsti daugelį ES ATLPS taikymo pradžioje išryškėjusių problemų, 2008 m. prasidėjusios ekonominės krizės poveikis buvo beprecedentis. Dėl to susikaupusių perteklinių ATL skaičius metams bėgant augo ir 2012 m. jau siekė du milijardus. Pirmojoje 2012 m. paskelbtoje anglies dioksido rinkos padėties ataskaitoje numatyta, kad iki 2013 m. bus susikaupę apie 2 mlrd. perteklinių ATL, iki 2014 m. jų perteklius pradės kauptis lėčiau, tačiau nebuvo numatyta, kad iki 2020 m. bendras jų perteklius sumažėtų. Dėl šio vis didėjančio rinkos pusiausvyros sutrikimo ir mažėjančių kainų kilo intensyvios viešosios diskusijos apie tai, kaip 2012 m. anglies dioksido rinkos padėties ataskaitoje numatytomis galimomis politinėmis priemonėmis būtų galima išspręsti ES ATLPS kylančias problemas. Sistema nepadėjo užtikrinti, kad mažo anglies dioksido kiekio technologijoms būtų skirta pakankamai investicijų, tad didėjo tikimybė, kad bus įvestos naujos nacionalinės politikos kryptys. Taigi 2012 m. lapkričio mėn. Komisija pasiūlė trumpalaikę priemonę – sustabdyti (atidėti) 900 mln. ATL pardavimą aukcionuose iki 2019 ir 2020 m. Europos Parlamentas ir

⁸ 2012 m. birželio 21 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 601/2012 dėl išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio stebėsenos ir ataskaitų teikimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, OL L 181, 2012 7 12, p. 30.

⁹ 2012 m. birželio 21 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 600/2012 dėl išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ataskaitų ir tonkilometrų duomenų ataskaitų patikros ir vertintojų akreditavimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, OL L 181, 2012 7 12, p. 1.

¹⁰ 2013 m. lapkričio 8 d. Komisijos reglamente (ES) Nr. 1123/2013 dėl teisių naudotis tarptautiniais kreditais nustatymo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB (OL L 299, 2013 11 9, p. 32) nustatytos visų veiklos vykdytojų ir orlaivių naudotojų tarptautinės teisės naudoti kreditus iki 2020 m.

¹¹ 2013 m. gegužės 2 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 389/2013, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos sprendimus Nr. 280/2004/EB ir Nr. 406/2009/EB įsteigiamas Sąjungos registras ir panaikinami Komisijos reglamentai (ES) Nr. 920/2010 ir Nr. 1193/2011, OL L 122, 2013 5 3, p. 1.

¹² 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų, kuria iš dalies keičiamas Direktyva 2002/92/EB ir Direktyva 2011/61/ES (OL L 173, 2014 6 12, p. 349) ir 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL L 173, 2014 6 12, p. 84).

¹³ 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB, OL L 173, 2014 6 12, p. 1.

Taryba dėl pasiūlymo susitarė 2013 m. gruodžio mėn.¹⁴, o atidėjimas prasidėjo 2014 m. kovo mėnesį. 2012 m. anglies dioksido rinkos padėties ataskaitoje pateiktos kelios struktūrinės galimybės, kaip išspręsti didžiulio susikaupusių ATL pertekliaus problemą. Vėliau, 2014 m. sausio mėn., kartu su komunikatu dėl 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijos buvo pateiktas pasiūlymas dėl teisės akto sukurti rinkos stabilumo rezervą¹⁵ (žr. 10.1 skirsnį). 2015 m. spalio mėn. Europos Parlamentas ir Taryba dėl pasiūlymo susitarė¹⁶.

2014 m. spalio mėn. ES valstybių ir vyriausybių vadovai susitarė dėl pagrindinių ES 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijos tikslų ir struktūros. Sutarti tikslai yra tokie: iki 2030 m. sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį bent 40 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. Šį vidaus tikslą sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį bent 40 proc. ES valstybės narės įgyvendins kartu ekonomiškai efektyviu būdu, mažindamos išmetamųjų teršalų kiekį ir ATLPS, ir ne ATLPS sektoriuose. Gerai veikianti, pertvarkyta ES ATLPS kartu su Komisijos pasiūlyta priemone, skirta rinkos stabilumui užtikrinti, bus pagrindinis mechanizmas šiam tikslui – 43 proc. sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį sektoriuose, kuriems taikoma ES ATLPS, palyginti su 2005 m., – pasiekti. 2015 m. liepos 15 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto – remiantis 2030 m. strategija, peržiūrėti ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų ATL prekybos sistemą (žr. 10.2 skirsnį).

3. ES ATLPS INFRASTRUKTŪRA

Šiame skirsnyje paaiškinta pagrindinė ES ATLPS infrastruktūra, įskaitant jos taikymo sritį (t. y., kokių rūšių įrenginiams ir dujoms taikoma sistema) ir Sąjungos registrą, kuriame registruojami laikomi ATL ir su jais susiję sandoriai.

3.1. Veiklos rūšys, įrenginiai ir orlaivių naudotojai, kuriems taikoma sistema

Nuo trečiojo etapo stacionarių įrenginių sektoriai, kuriems taikoma ES ATLPS – tai daug energijos suvartojantys pramonės sektoriai, įskaitant jėgaines ir kitus kurą deginančius įrenginius, kurių vardinė šiluminė galia didesnė nei 20 MW (išskyrus pavojingų ar komunalinių atliekų deginimo įrenginius), naftos perdirbimo įmonės, kokso krosnis, geležies ir plieno, cemento klinkerio, stiklo, kalkių, plytų, keramikos, celiuliozės, popieriaus ir kartono, aliuminio, naftos chemijos produktų, amoniako, nitrato, adipo, glioksalio ir glioksilio

¹⁴ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas 1359/2013/ES, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, siekiant paaiškinti nuostatas dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų pardavimo aukcionuose terminų, OL L 343, 2013 12 19, p. 1.

¹⁵ COM(2014) 15 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2014:0015:FIN:LT:PDF>.

¹⁶ 2015 m. spalio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2015/1814 dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo bei kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, OL L 264, 2015 10 9, p. 1.

rūgšties gamybą, anglies dioksido surinkimą, transportavimą vamzdiniais ir geologinį saugojimą. Aviacijos srityje ES ATLPS iki 2016 m. taikoma tik EEE vidaus skrydžiams¹⁷.

Kalbant apie šiltnamio efektą sukeliančias dujas, dabar ES ATLPS taikoma išmetamam anglies dioksidui (CO₂), nitrato, adipo, glioksalio ir glioksilo rūgšties gamybos įrenginių išmetamam azoto suboksidui (N₂O) ir aliuminio gamybos įrenginių išmetamiems perfluorangliavandeniliams (PFC).

Nuo trečiojo etapo pradžios sistema apima maždaug pusę viso ES išmetamo ŠESD kiekio. ES valstybės narės gali į ES ATLPS įtraukti daugiau sektorių ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (pasirinkimo procedūra).

Savo 2015 m. ataskaitose, kuriose pateikiami 2014 m. duomenys¹⁸, valstybės narės¹⁹ pranešė, kad į ES ATLPS įtraukta iš viso apie 11 200 įrenginių, palyginti su maždaug 11 400 įrenginių ankstesniais 2013 ataskaitiniais metais. Šie įrenginiai labai skiriasi savo charakteristikomis, todėl Stebėsenos ir ataskaitų teikimo reglamente pagal vidutinį metinį išmetamųjų teršalų kiekį apibrėžiamos keturios įrenginių kategorijos²⁰. Pagal 2014 m. ataskaitas, pateiktas pagal 21 straipsnį, panašiai kaip ir 2013 m., 72 proc. įrenginių priklausė A kategorijai, 21 proc. – B kategorijai, ir tik 7 proc. (868 įrenginiai) priklausė C kategorijai. 2014 m. daugiau kaip 5 700 įrenginių (51 proc. visų įrenginių) laikyti „mažai taršiais įrenginiais“, palyginti su 5 600 įrenginių (49 proc. visų įrenginių) 2013 ataskaitiniais metais. Didele mažai taršių ir A kategorijai priklausančių įrenginių procentine dalimi patvirtinamas stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemos, sukurtos atsižvelgiant į proporcingumo principą, pakopinės struktūros aktualumas.

Nors vertinant pagal įrenginių kategorijas, vaizdas valstybėse narėse yra gana panašus, kalbant apie pramonės sektorius arba veiklos rūšis, kuriems taikoma ES ATLPS, padėtis skiriasi. ES ATLPS įrenginių, kuriuose vykdoma deginimo veikla, yra visose valstybėse narėse. Kitos daugumos valstybių narių nurodomos veiklos rūšys yra naftos perdirbimas, plieno, cemento, kalkių, stiklo, keramikos ir celiuliozės bei popieriaus gamyba. 2014 m. tik dvi šalys (Prancūzija ir Norvegija) pranešė, kad anglies dioksido surinkimo ir saugojimo veiklai buvo išduoti ATL. Kalbant apie naujas dujų rūšis (kurios į ES ATLPS direktyvos

¹⁷ Aviacijos veikla, kuri pateko į pradinę ES ATLPS taikymo sritį, apėmė visus skrydžius iš valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis, teritorijoje esančių aerodromų arba į juos su keliomis ES ATLPS direktyvos I priede išvardytomis išimtimis. Tačiau, atsižvelgiant į ICAO vykstančias derybas, kuriose ketinama pasiūlyti sukurti visuotinį rinka grindžiamą aviacijos išmetamųjų teršalų kiekiui mažinti skirtą mechanizmą, ši taikymo sritis laikinai sumažinta. Šiuo metu (iki 2016 m. pabaigos) ES ATLPS taikoma tik EEE vidaus skrydžiams.

¹⁸ Pagal 21 straipsnį (N) metų ataskaitos turi būti pateiktos iki kitų metų birželio 30 d. (N+1). Ataskaitos teikiamos per Europos aplinkos informacijos ir stebėsenos tinklą (EIONET), kuris yra Europos aplinkos agentūros (EAA) ir jos valstybių narių bei bendradarbiaujančių šalių duomenų ir informacijos srautų partnerystės tinklas.

¹⁹ 21 straipsnio ataskaitose darant nuorodą į „valstybes nares“, turimos omenyje 28 ES valstybės narės ir EEE šalys (Islandija, Norvegija ir Lichtenšteinas).

²⁰ Žr. Komisijos reglamentą (ES) Nr. 601/2012, pagal kurį C kategorijos įrenginiai per metus išmeta daugiau kaip 500 000 tonų, B kategorijos įrenginiai – 50 000–500 000 tonų, o A kategorijos įrenginiai – mažiau kaip 50 000 tonų anglies dioksido ekvivalento. Be to, mažai taršūs įrenginiai yra tie A kategorijos įrenginiai, kurie per metus išmeta mažiau nei 25 000 tonų anglies dioksido ekvivalento.

I priedą įtrauktos tam, kad nuo trečiojo etapo pradžios būtų įtrauktos į sistemą), veiklai, dėl kurios į aplinką išmetami PFC, ATL išduoti 13-oje šalių, o „nitrato rūgšties gamybos“ veiklai ATL išduoti 20-yje valstybių narių. Kiti azoto suboksido (N₂O) sektoriai yra tik trijose valstybėse narėse (Vokietijoje, Prancūzijoje, Italijoje).

Tik nedaugelis valstybių narių pasinaudojo galimybe pagal ES ATLPS direktyvos 27 straipsnį neįtraukti į ES ATLPS mažųjų teršėjų. Pagal Direktyvą ši galimybė suteikiama mažųjų teršėjų administracinėms išlaidoms mažinti ir ja leidžiama pasinaudoti tais atvejais, kai taikomos lygiavertės išmetamų ŠESD kiekio mažinimo priemonės. Pagal 2015 m. pateiktas ataskaitas šia galimybe, ypač kurą deginančių ir keramikos gamybos įrenginių atžvilgiu, naudojasi aštuonios šalys (Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Kroatija, Islandija, Italija, Slovėnija, Jungtinė Karalystė). 2014 m. į ES ATLPS neįtrauktų išmetamųjų teršalų kiekis – 3,9 mln. tonų anglies dioksido (arba 0,2 proc. viso patvirtinto išmetamųjų teršalų kiekio), palyginti 2013 m. – 4,7 mln. tonų anglies dioksido.

Kalbant apie sistemos taikymą orlaivių naudotojams, nustatyta, kad 2014 m. orlaivių naudotojų, kuriems faktiškai taikoma ES ATLPS, buvo apie 600.

3.2. Sąjungos registras

Sąjungos registro, kuriame registruojami turimi ATL ir su jais susiję sandoriai, veikla centralizuota nuo 2012 m. Šį bendrą registrą administruoja ir prižiūri Komisija, o ES ATLPS dalyvaujančios 31 šalies nacionalinių registrų administratoriai išlieka kontaktiniais asmenimis, su kuriais gali susisiekti daugiau kaip 20 000 sąskaitų turėtojų (įmonių arba fizinių asmenų) atstovai.

2013 m. Registro reglamentas peržiūrėtas siekiant galutinai nustatyti ES ATLPS trečiajam etapui būtinas funkcijas ir pagal Sprendimą dėl pastangų pasidalijimo²¹ įtraukti sandorių apskaitą. Kalbant apie ES ATLPS, peržiūrėtame Registro reglamente taip pat numatytas ES ATLPS direktyvos 11a straipsnio nuostatų įgyvendinimo mechanizmas, pagal kurį veiklos vykdytojai gali tarptautinius kreditus iškeisti į apyvartinius taršos leidimus (taip pat žr. 4.1.3 skyrių).

Pagal ES ATLPS direktyvą ir Registro reglamentą ATL paskirstymo procedūros trečiajame ES ATLPS etape centralizuotai vykdomos Sąjungos registre – tiek skirstant nemokamus ATL stacionarius įrenginius eksploatuojantiems veiklos vykdytojams bei orlaivių naudotojams (taip pat žr. 4.1.2.1 ir 4.1.2.4 skirsnius), tiek parduodant ATL bendrojoje ir dviejose atskirose aukciono platformose (taip pat žr. 4.1.2.3 skirsnį). Kaip centrinė Sąjungos registro administratorė, Komisija taip pat siekia, konsultuodamasi su nacionalinių registrų administratoriais, nuolat tobulinti registro funkcijas, saugumą ir patogumą naudotojams.

²¹ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 406/2009/EB dėl valstybių narių pastangų mažinti jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas, Bendrijai siekiant įvykdyti įsipareigojimus iki 2020 m. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas, OL L 140, 2009 6 5, p. 136.

4. ANGLIES DIOKSIDO RINKOS VEIKIMAS 2013 IR 2014 M.

Šiame skyriuje aptariami pagrindiniai ir su pasiūla, ir su paklausa susiję ES ATLPS bruožai. Jame pateikiama informacija apie didžiausius leidžiamus kiekius, nemokamai išduodamus ATL, ATL pardavimą aukcionuose ir nuo visų ATL pardavimo aukcione principo nukrypti leidžiančią nuostatą, taikomą kai kurių valstybių narių elektros energijos sektoriui. Jame taip pat aptariamas tarptautinių kreditų naudojimas.

Paklausos atžvilgiu šiame skyriuje pateikiama informacija apie patikrintą išmestų teršalų kiekį ir apie pasiūlos ir paklausos pusiausvyros užtikrinimą.

4.1. Pasiūla. Į apyvertą paleisti ATL

4.1.1. Didžiausias leidžiamas kiekis

ES ATLPS veikia didžiausio leidžiamo išmetamųjų teršalų kiekio nustatymo ir prekybos ATL principu. Didžiausias leidžiamas kiekis yra bendras šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, kuris gali būti išmestas sistemoje, siekiant užtikrinti, kad išmetamųjų teršalų mažinimo tikslas būtų pasiektas ir atitiktų prekybos laikotarpiu į apyvertą išleistų ATL skaičių.

Nuo trečiojo etapo visos ES didžiausias leidžiamas ATL kiekis nustatomas pagal ES ATLPS direktyvą. Didžiausias leidžiamas kiekis kasmet bus mažinamas skaičiumi, atitinkančiu 1,74 proc. 2010 m. nustatyto ATL kiekio. Šis mažėjimo rodiklis yra žinomas kaip linijinis mažinimo koeficientas. Absoliučia išraiška tai reiškia, kad ATL skaičius kasmet bus mažinamas nustatytu apie 38 mln. ATL skaičiumi. Šis linijinis mažinimo koeficientas buvo nustatytas pagal bendrą 20 proc. mažinimo tikslą ir, palyginti su ES ATLPS išmetamųjų teršalų kiekiu 2005 m., jų kiekis sumažėjo 21 proc.

Pirmajame ir antrajame etape, taikant „iš apačios į viršų“ metodą, visos ES didžiausias leidžiamas kiekis nustatytas pagal valstybių narių nacionaliniuose paskirstymo planuose nurodytą suminį ATL kiekį.

2013 m. išduoti iš viso 2 084 301 856 ATL. 1 lentelėje nurodytas kiekvienų 2013–2020 m. laikotarpio metų didžiausias leidžiamas kiekis.

1 lentelė. 2013–2020 m. laikotarpio didžiausi leidžiami kiekiai ES ATLPS

Metai	Metinis didžiausias leidžiamas kiekis (išskyrus aviaciją)
2013 m.	2 084 301 856
2014 m.	2 046 037 610

2015 m.	2 007 773 364
2016 m.	1 969 509 118
2017 m.	1 931 244 873
2018 m.	1 892 980 627
2019 m.	1 854 716 381
2020 m.	1 816 452 135

4.1.2. Išduoti ATL

4.1.2.1. Nemokamų ATL paskirstymas

Trečiajame etape ES ATLPS padaryti dideli pakeitimai nemokamų ATL paskirstymo srityje: iš esmės elektros gamybai nemokamų ATL nebeišduodama (žr. toliau 4.1.2.4 skirsnį), pagrindiniu jų paskirstymo būdu tapo pardavimas aukcionuose.

Palyginti su ankstesniais dviem etapais, nemokamų ATL paskirstymo ES ATLPS sektoriams principai iš esmės pasikeitė. Pirma, pagal suderintas visoje ES taikomas taisykles ATL paskirstomi nemokamai, t. y. tai reiškia, kad tos pačios taisyklės taikomos tos pačios rūšies įrenginiams visose valstybėse narėse. Antra, siekiant didinti motyvaciją mažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir remti našiausių įrenginių eksploatavimą, nemokamų ATL paskirstymas grindžiamas veiklos rodikliais. Trečia, numatoma, kad ES masto naujiems rinkos dalyviams skirtas rezervas (NER) sudarys 5 proc. viso trečiajam etapui skirtu ATL kiekiu. Pagal programą „NER 300“ 300 mln. ATL iš šio rezervo skirta anglies dioksido surinkimo ir saugojimo įrenginių statybai ir eksploatavimui vykdant didelio masto parodomuosius projektus, taip pat novatoriškų atsinaujinančiosios energijos technologijų kūrimui skatinti. Siūloma (žr. 10.2 skirsnį) nuo 2021 m. NER likusius ATL nemokamai paskirstyti naujiems ir dar plečiamiems įrenginiams, kuriems taikoma ES ATLPS.

Siekiant spręsti anglies dioksido nutekėjimo rizikos (pramonės įmonės perkelia gamybą į trečiąsias šalis, kuriose taikomi ne tokie griežti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apribojimai, todėl pasauliniu mastu daugėja išmetamųjų teršalų) klausimą, nemokami ATL skiriami pramoniniams įrenginiams daug energijos suvartojančiuose pramonės sektoriuose. Teikiant nemokamus ATL, gerokai apribojamos tarptautinę konkurenciją patiriančių ES pramonės įmonių išlaidos. Manoma, kad sektoriams ir jų pošakiams, kuriems tenka konkuruoti su ne ES pramone, būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, todėl jie gauna daugiau nemokamų ATL nei tie pramonės sektoriai, kuriems, kaip manoma, tokia rizika nėra būdinga.

2009 m. Komisija patvirtino pirmąjį sektorių ir jų pošakių, kuriems, kaip manoma, būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika (anglies dioksido nutekėjimo rizikos sąrašas)²² sąrašą, o 2013 ir 2014 m. jis pradėtas naudoti skirstant nemokamus ATL. 2011, 2012 ir 2013 m. į anglies dioksido nutekėjimo rizikos sąrašą įtraukta naujų sektorių ir jų pošakių. Kadangi pirmojo anglies dioksido nutekėjimo rizikos sąrašo galiojimas baigėsi 2014 m., Komisija, išsamiai pasikonsultavusi su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant valstybes nares, pramonės įmones, nevyriausybinės organizacijas ir akademinės bendruomenės atstovus, priėmė sprendimą²³ pratęsti esamo anglies dioksido nutekėjimo rizikos sąrašo galiojimą 2015–2019 m. laikotarpiui.

Numatyta, kad per trečiąjį etapą apie 43 proc. viso trečiajam etapui skirto didžiausio leidžiamo kiekio (atitinka apie 6,6 mlrd. ATL) bus nemokamai paskirstyta pramoniniams įrenginiams. Taip pat nauji rinkos dalyviai nemokamus ATL gali gauti iš naujiems rinkos dalyviams skirto rezervo.

2 lentelė. 2013, 2014 ir 2015 m. pramonės įmonėms nemokamai skirtų ATL skaičius (mln.)²⁴

	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Nemokamų ATL paskirstymas²⁵ (28 ES valstybės narės, EEE ir ELPA valstybės)	903,0	874,8	847,6
Iš naujiems rinkos dalyviams skirto rezervo paskirstyti ATL (plyno lauko investicijos ir pajėgumų didinimas)	10,7	12,4	12,3
Dėl įmonių uždarymo arba gamybos ar gamybos pajėgumų pokyčių likę nepaskirstyti nemokami ATL	40,7	59,4	65,3

²²2009 m. gruodžio 24 d. Komisijos sprendimas 2010/2/ES, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB nustatomas sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašas, OL L 1, 2010 1 5, p. 10.

²³2014 m. spalio 27 d. Komisijos sprendimas 2014/746/ES, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB nustatomas 2015–2019 m. laikotarpio sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašas, OL L 308, 2014 10 29, p. 114.

²⁴ Šie duomenys pateikti remiantis informacija iš pranešimų, gautų iki 2015 m. liepos 15 d., bet valstybėms narėms pateikus vėlesnius pranešimus, jie gali labai pasikeisti.

²⁵ Pradinis kiekis, prieš atimant toliau lentelėje nurodytus kiekius

Trečiajame etape nauji įrenginiai, kuriems taikoma ES ATLPS, ir įrenginiai, kurių pajėgumas didinamas, atitinka reikalavimus gauti papildomus nemokamus ATL iš naujiems rinkos dalyviams skirto rezervo. Atėmus 300 mln. programai „NER 300“ skirtų ATL, pradiniam naujiems rinkos dalyviams skirtame rezerve liko 480,2 mln. ATL. Iki 2015 m. liepos mėn. 369 įrenginiams atidėta 91,3 mln. visam trečiajam etapui skirtų ATL. NER likę ATL gali būti paskirstyti ateityje, jeigu atsirastų naujų įrenginių arba įrenginių, kurių pajėgumas didinamas. Tačiau numatoma, kad didelė dalis šių ATL liks nepaskirstyta.

Iki 2015 m. liepos mėn. paskirstyti numatytų ATL kiekis sumažintas apie 165,4 mln. ATL, nes, palyginti su pradžioje trečiajam etapui skirtą ATL kiekį apskaičiuoti naudotais duomenimis, kai kurie įrenginiai buvo uždaryti arba gamyba ar gamybos pajėgumas juose buvo sumažintas.

4.1.2.2. Programa „NER 300“

Programa „NER 300“ yra viena didžiausių novatoriškų mažo anglies dioksido kiekio energetikos parodomųjų projektų finansavimo programų pasaulyje. Ji finansuojama iš pajamų, gautų 300 mln. apyvartinių taršos leidimų iš trečiajam ES ATLPS etapui sukurtu NER pakeitus į pinigines lėšas. Pakeitus šiuos ATL į pinigines lėšas gautos pajamos paskirstomos per du kvietimo teikti paraiškas etapus atrinktiems projektams. Pagal pirmąjį kvietimą teikti paraiškas veiklos rezultatais grindžiamos dotacijos suteiktos 2012 m. gruodžio mėn., kai 20-iai atsinaujinančiųjų energijos išteklių projektų skirta 1,1 mlrd. EUR. 2014 m. liepos mėn. Komisija pagal antrąjį kvietimą teikti paraiškas skyrė 1 mlrd. EUR vienam anglies dioksido surinkimo ir saugojimo (CCS) ir 18-ai atsinaujinančiųjų energijos išteklių (RES) projektų.

Programos tikslas – sėkmingai pademonstruoti aplinką tausojančias CCS ir novatoriškas RES technologijas komerciniu mastu, siekiant ES didinti mažo anglies dioksido kiekio technologijų gamybą.

Programa sėkmingai įgyvendinama, o vykdant tris projektus, kuriems finansavimas skirtas pagal pirmąjį programos „NER 300“ kvietimą teikti paraiškas, jau gaminama švari energija.

- Pagal Italijos bioenergijos projektą „BEST“ pasirinkti energetiniai augalai Krešentine, netoli Turino, esančioje parodomąjoje gamykloje paverčiami antrosios kartos biokuru. Itin novatoriškoje integruotoje biokurą deginančioje gamykloje etanolui gaminti naudojamos didžiosios arundinarijos – naujas greitai augantis ir sausrui atsparus energetinis augalas, taip pat kviečių šiaudai. Metinis elektrinės gamybos pajėgumas yra 51 mln. litrų per metus. Projektas „BEST“, kuriam vadovauja bendrovė „Italian Bio Product S.p.A.“, pradėtas įgyvendinti 2013 m. birželio 1 d., jam pagal programą „NER 300“ skirta 28,4 mln. EUR bendro finansavimo suma.
- „Verbiostraw“ yra Vokietijos bioenergijos projektas, pagal kurį pirmojoje tokio tipo gamykloje žemės ūkio sektorių liekanos paverčiamos biodujomis. Projekto pajėgumas – apie 16,5 MW, jį įgyvendinant per metus bus pagaminamos

136 gigavatvalandės biodujų, tam kasmet sunaudojant 40 000 tonų šiaudų. Kaip žaliava naudojamos tik žemės ūkio sektorių liekanos, todėl gamyklai nereikės žemės ūkio paskirties žemės energetiniams augalams auginti. Paruoštos biodujos bus tiekiamos į gamtinių dujų tinklą arba naudojamos kaip pažangus biokuras transporto sektoriuje. Projektui „Verbiostraw“ vadovauja bendrovė „VERBIO Ethanol Schwedt GmbH & Co“, jis įgyvendinamas Švete prie Oderio (Vokietija). Projektas pradėtas įgyvendinti 2014 m. sausio 3 d., jam pagal programą „NER 300“ skirta 22,3 mln. EUR bendro finansavimo suma.

- Švedijos vėjo energijos projektas „Windpark Blaiken“ yra susijęs su 225 MW pajėgumo vėjo elektrinių parko kūrimu Šiaurės Švedijos arktinio klimato zonoje. Kai parkas pradės veikti visu pajėgumu, jį sudarys 90 vėjo jėgainių, kuriose bus įrengta naujoviška ledo šalinimo sistema, sudaryta iš priekinėse menčių briaunose įmontuotų kaitinimo elementų. Šis parkas, kuris per trejus metus bus pastatytas trimis etapais po 30 jėgainių, yra prijungtas prie nacionalinio tinklo. Pirmosios dvi jėgainių partijos jau veikia, o trečioji bus atiduota eksploatuoti 2015 m. Projektui vadovauja bendrovė „Blaiken Vind AB“, jis pradėtas eksploatuoti 2015 m. sausio 1 d. ir jam pagal programą „NER 300“ skirta 15 mln. EUR bendro finansavimo suma.

4.1.2.3. *ATL pardavimas aukcione*

Nuo trečiojo etapo ATL pardavimas aukcione – pirminėje rinkoje – tapo pagrindiniu ATL paskirstymo būdu. Pagal ES ATLPS direktyvą Komisija privalėjo priimti reglamentą dėl aukcionų laiko, administravimo ir kitų aspektų, kad jie būtų rengiami atvirai, skaidriai, suderintai ir nediskriminuojant. Taigi 2010 m. lapkričio mėn. priimtas Aukcionų reglamentas²⁶. Jame numatyta galimybė dalyvaujančioms valstybėms narėms ir Komisijai kartu įsigyti bendrą platformą, skirtą aukcionuose prekiauti ATL valstybių narių vardu, tačiau taip pat numatyta galimybė atskiroms valstybėms narėms nedalyvauti bendrojoje platformoje. Vokietija, Lenkija ir Jungtinė Karalystė nusprendė pasinaudoti šia galimybe ir paskirti savo aukcionų platformą. Tokia paskirta platforma turi būti įtraukta į Aukcionų reglamento²⁷ III priedą.

Aukcionų reglamente numatyta galimybė skirti aukcionų platformas konkurso tvarka; bendrai aukcionų platformai paskirti pasirašyta ir įsigaliojo bendroje veikloje dalyvaujančių valstybių narių ir Komisijos bendra viešųjų pirkimų sutartis. 2012 m. rugpjūčio mėn. Europos energetikos birža (EEX) paskirta pirmąją bendrą aukcionų platformą.

Be to, Aukcionų reglamente numatyta, kad aukcionų stebėtojas taip pat turėtų būti skiriamas pagal bendrą valstybių narių ir Komisijos viešųjų pirkimų sutartį, ir šiuo metu svarstoma, kaip tai padaryti.

²⁶ Žr. 7 išnašą.

²⁷ Europos energetikos birža AG (angl. *European Energy Exchange AG*, EEX) ir Tarpkontinentinė prekių birža (angl. *Intercontinental Commodity Exchange*, ICE) į Aukcionų reglamento III priedą įtrauktos kaip atskiros atitinkamai Vokietijos ir Jungtinės Karalystės platformos. Lenkija dar nepaskyrė savo atskiros aukcionų platformos ir, kol sąrašė jos nėra, naudojasi bendra pereinamojo laikotarpio aukcionų platforma.

Kiekviena aukcionų platforma turi nustatyti ir paskelbti per kiekvieną atskirą aukcioną parduosimų ATL kiekį ir aukcionų datas (vadinamąjį aukcionų tvarkaraštį) prieš kiekvienų kalendorinių metų pradžią.

Iki 2015 m. birželio 30 d. trečiajame etape surengta daugiau kaip 650 aukcionų. Toliau pateiktoje lentelėje pateikiama 2012 (vadinamuosiuose ankstyvuosiuose aukcionuose²⁸), 2013, 2014 ir 2015 m. EEX ir ICE aukcionuose parduotų trečiojo etapo ATL kiekių apžvalga. EEX, parduodanti ATL aukcione 27 valstybių narių (25 valstybių narių, bendradarbiaujančių bendroje aukcionų platformoje, Vokietijos ir Lenkijos) vardu, aukcione pardavė 88 proc. viso 2012–2014 m. parduoto ATL kiekio, o ICE pardavė 12 proc. viso ATL kiekio Jungtinės Karalystės vardu.

Paprastai aukcionai vyko sklandžiai, be didelių problemų ar incidentų, o galutinės aukcionų kainos paprastai atitiko antrinės rinkos kainas. 2013 m. EEX aukcionai tris kartus, vos prasidėję, buvo atšaukti pagal Aukcionų reglamento 7 straipsnio 6 dalį.

Remiantis pagal Komisijos reglamentą (ES) Nr. 176/2014 priimtu sprendimu 900 mln. ATL iš 2014, 2015 ir 2016 m. pardavimą aukcione atidėti iki 2019 ir 2020 m., nuo 2014 m. kovo 12 d. (ICE) ir nuo 2014 m. kovo 17 d. (EEX) pakeisti ATL kiekiai, kurie turėjo būti parduoti 2014 m. Aviacijos ATL pardavimas aukcione sustabdytas 2012 m., priėmus Sprendimą dėl nukrypti leidžiančios nuostatos²⁹, o 2014 m. vėl pradėtas. Kroatija savo ATL dalies pardavimą aukcione pradėjo vykdyti nuo 2015 m. sausio mėn. Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija dar nepradėjo vykdyti savo ATL pardavimo aukcione.

3 lentelė. EEX ir ICE aukcionuose parduotų trečiojo etapo ATL kiekiai

Metai	Aukcione parduotų bendrų ATL kiekis	Aukcione parduotų bendrų ATL kiekis
2012 m.	89 701 500	2 500 000
2013 m.	808 146 500	0
2014 m.	528 399 500	9 278 000
2015 m. ³⁰	632 725 500	16 390 500

Bendros nuo 2012 m. iki 2015 m. birželio mėn. iš aukcionų gautos pajamos viršijo 8,9 mlrd. EUR. ES ATLPDS direktyvoje numatyta, kad bent 50 proc. aukcione gautų pajamų

²⁸ Atsižvelgiant į elektros sektoriuje paplitusią būsimo energijos pardavimo ir reikiamų žaliavų (įskaitant leidimus) pirkimo parduodant pagamintą produktą komercinę praktiką, 2012 m. surengti ankstyvieji trečiojo etapo leidimų aukcionai.

²⁹ 2013 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas 377/2013/ES, kuriuo laikinai nukrypstama nuo Direktyvos 2003/87/EB, nustatančios šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje, įgyvendinimo rekomendacijos, OL L 113, 2013 4 25, p. 1.

³⁰ 2015 m. duomenys reiškia leidimų, kurie turi būti parduoti aukcione pagal aukcionų tvarkaraščius, skaičių.

arba šių pajamų vertės finansinio atitiktens, įskaitant visas pajamas, gautas iš ATL, paskirstytų siekiant solidarumo ir ekonomikos augimo, valstybės narės turėtų panaudoti su klimatu ir energetika susijusiems tikslams įgyvendinti. 2014 m. valstybės narės vidutiniškai panaudojo arba ketina panaudoti 87 proc. šių pajamų arba jų vertės finansinio atitiktens su klimatu ir energetika susijusiems tikslams, daugiausia vidaus investicijoms į klimatą ir energetiką remti (žr. Klimato politikos pažangos ataskaitos 6.1.1 skirsnį).

Aukcionų platformos skelbia išsamius kiekvieno aukciono rezultatus tam skirtose svetainėse. Be to, Vokietija, Lenkija ir Jungtinė Karalystė, taip pat Komisija, valstybių narių, kurios naudojami bendrąja aukcionų platforma, vardu skelbia mėnesines aukcionų ataskaitas³¹.

4.1.2.4. *Nuo visų ATL pardavimo aukcione principo nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas elektros energijos sektoriui*

Siekiant pritraukti investicijas į elektros sektoriaus modernizavimą tam tikrose valstybėse narėse, ES ATLPDS direktyvos 10c straipsnyje numatyta nuo bendros pardavimo aukcione taisyklės nukrypti leidžianti nuostata. Aštuonios iš dešimties reikalavimus atitinkančių valstybių narių³² naudojasi šia nukrypti leidžiančia nuostata ir, jeigu atliekamos atitinkamos investicijos, elektros gamintojams skiria tam tikrą nemokamų ATL skaičių. Pagal 10c straipsnį nemokami ATL atimami iš ATL kiekio, kuriuos kitu atveju atitinkama valstybė narė parduotų aukcione. Atsižvelgiant į nacionalines nukrypti leidžiančios nuostatos įgyvendinimo taisykles, elektros gamintojams gali būti suteikiami nemokami ATL, kurių vertė yra lygi investicijų, atliekamų arba atliktų pagal nacionalinį investavimo planą, vertei arba į nacionalinį fondą, iš kurio tokios investicijos gali būti finansuojamos, atliktų mokėjimų vertei.

Tokių elektros gamintojams 2013 ir 2014 m. nemokamai paskirstytų ATL skaičius nurodytas 4 lentelėje. Jeigu paskirstytų ATL skaičius yra mažesnis nei didžiausias leidžiamas ATL skaičius, šie nepanaudoti ATL, atsižvelgiant į atitinkamos valstybės narės nacionalines taisykles, gali būti nemokamai paskirstyti kitais metais. Galiausiai pagal nukrypti leidžiančią nuostatą nepaskirstyti nemokami ATL bus parduoti aukcione. Pirmaisiais metais buvo galima nurodyti nuo 2009 m. birželio mėn. pagal nacionalinį planą vykdomas investicijas. Prie 2013 ir 2014 m. nurodytos 500 investicijų išlaidos, iš jų 135 baigtos vykdyti, 22 investicijos, kaip nurodyta, atšauktos, o likusios dar nebaigtos vykdyti.

Bendra nurodytų 2009–2013 m. investicijų išlaidų vertė – 5,9 mlrd. EUR, o bendra 2014 m. investicijų išlaidų vertė – 1,9 mlrd. EUR. Apie 80 proc. šių investicijų skirta infrastruktūrai modernizuoti ir modifikuoti, o likusios investicijos buvo susijusios su švariomis technologijomis arba tiekimo įvairinimu. Investicijų pavyzdžiai: nauja kogeneracinė ir kondensacinė garo turbina Estijoje (infrastruktūros modernizavimas), centrinio šildymo

³¹ Tokios ataskaitos pateikiamos tam skirtoje Komisijos svetainėje, kurioje taip pat galima rasti kitą informaciją apie apyvartinių taršos leidimų pardavimą aukcione šiuo adresu: http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/cap/auctioning/documentation_en.htm.

³² Nukrypti leidžianti nuostata gali būti taikoma Bulgarijai, Kipriui, Čekijai, Estijai, Vengrijai, Latvijai, Lietuvai, Maltai, Lenkijai ir Rumunijai. Malta ir Latvija nusprendė ja nesinaudoti.

tinklų rekonstrukcija Bulgarijoje (infrastruktūros modifikavimas), anglių pakeitimas atsinaujinančiais energijos ištekliais utilizuojant atliekas Čekijoje (švarios technologijos) ir jungiamosios gamtinių dujų tiekimo linijos statyba Vengrijoje (tiekimo įvairinimas).

4 lentelė. Pagal 10c straipsnį išduotų (turimų išduoti) nemokamų ATL skaičius

Valstybė narė	Nemokamų ATL, kurių paprašė valstybė narė, skaičius		Didžiausias ATL skaičius per metus							
	2013 m.	2014 m.	2013 m.	2014 m.	2015	2016	2017	2018	2019	Iš viso
BG	11 009 416	9 779 243	13 542 000	11 607 428	9 672 857	7 738 286	5 803 714	3 869 143	1 934 571	54 167 999
CY	2 519 077	2 195 195	2 519 077	2 195 195	1 907 302	1 583 420	1 259 538	935 657	575 789	10 975 978
CZ	25 285 353	22 383 398	26 916 667	23 071 429	19 226 191	15 380 953	11 535 714	7 690 476	3 845 238	107 666 668
EE	5 135 166	4 401 568	5 288 827	4 533 280	3 777 733	3 022 187	2 266 640	1 511 093	755 547	21 155 307
HU	7 047 255	0	7 047 255	0	0	0	0	0	0	7 047 255
LT	322 449	297 113	582 373	536 615	486 698	428 460	361 903	287 027	170 552	2 853 628
PL	65 992 703	52 920 889	77 816 756	72 258 416	66 700 076	60 030 069	52 248 393	43 355 049	32 238 370	404 647 129
RO	15 748 011	8 591 461	17 852 479	15 302 125	12 751 771	10 201 417	7 651 063	5 100 708	2 550 354	71 409 917
Iš viso	133 059 430	100 568 867	151 565 434	129 504 488	114 522 628	98 384 792	81 126 965	62 749 153	42 070 421	679 923 881

ES ATLPS direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės, kurios naudojasi nukrypti leidžiančia nuostata, skelbtų metines ataskaitas apie savo nacionaliniuose planuose numatytų investicijų įgyvendinimą. Taip pat turėtų būti skelbiamos paraiškos. Iš patirties matyti, kad esamos paskelbtos ataskaitos skiriasi savo forma ir turiniu. Kai kuriais atvejais valstybės narės apriboja arba kaupia apie investicijų išlaidas teikiamą informaciją, kurioje yra nuoroda į verslo konfidencialumą. Paprastai ataskaitos skelbiamos atsakingosios ministerijos, pvz., Energetikos ministerijos (Bulgarija, Rumunija, Lietuva) arba Aplinkos ministerijos (Čekija, Kipras, Estija, Vengrija, Lenkija), svetainėje.

4.1.3. Tarptautiniai kreditai

Pagal ES ATLPS dalyviams iki 2020 m. leidžiama naudoti kreditus pagal dvi Jungtinių Tautų organizuotas kreditų programas – švarios plėtros mechanizmą (ŠPM) ir bendro įgyvendinimo (BĮ) mechanizmą – daliai jų ES ATLPS tikslų įgyvendinti, išskyrus branduolinius, miško įveisimo ir miško atkūrimo projektus³³. Pagal Komisijos reglamentą (ES) Nr. 550/2011³⁴ už projektus, susijusius su pramoninių dujų (HFC₂₃ ir gaminant adipo rūgštį išmetamo N₂O) suardymu, suteiktų kreditų, prasidėjus trečiajam etapui, nebebus galima naudoti. Be to,

³³ Ir už ŠPM, ir už BĮ projektus suteikiami Kioto anglies dioksido kreditai: atitinkamai – patvirtinti išmetamųjų teršalų mažinimo vienetai (PTMV) ir išmetamųjų teršalų mažinimo vienetai (TMV), kurių kiekvienas yra lygus vienai anglies dioksido tonai.

³⁴ 2011 m. birželio 7 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 550/2011 kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB nustatomi tam tikri tarptautinių kreditų, gautų vykdant su pramoninėmis dujomis susijusius projektus, naudojimo apribojimai, OL L 149, 2011 6 8, p. 1.

trečiajame etape įsigaliojo papildomi kreditų, gautų vykdant projektus, registruotus po 2013 m. kitur nei mažiausiai išsivysčiusiose šalyse, naudojimo apribojimai. Taip pat pagal ES ATLPS direktyvos 11a straipsnio 3 ir 4 dalis per pirmąjį Kioto protokolo įsipareigojimų laikotarpį (2008–2012 m.) už išmetamųjų teršalų mažinimą išduoti kreditai nuo 2015 m. kovo 31 d. nebegali būti keičiami į ES ATLPS apyvartinius taršos leidimus.

ES ATLPS direktyvos 11a straipsnio 8 dalyje taip pat nustatyta, kokių mastu skirtingų kategorijų veiklos vykdytojai ir orlaivių naudotojai gali naudotis tarptautiniais kreditais, ir šiuo atžvilgiu nustatytos minimalios teisės. Komisijos reglamente (ES) Nr. 1123/2013 nustatytos atskirų veiklos vykdytojų ir orlaivių naudotojų teisių nustatymo iki 2020 m. taisyklės.

Nors tikslus per antrąjį ir trečiąjį etapus suteiktų teisių naudoti kreditus skaičius iš dalies priklausys nuo būsimo patikrinto išmestų teršalų kiekio, rinkos analitikai apskaičiavo, kad jis sieks apie 1,6 mlrd. kreditų. Trečiajame etape kreditai nebėra grąžinami tiesiogiai, tačiau bet kada per kalendorinius metus gali būti keičiami į ATL. Nuo 2015 m. balandžio 30 d. iš viso panaudota arba į ATL pakeista 1 445 mln. tarptautinių kreditų.

5 lentelė. Tarptautinių kreditų keitimo iki 2015 m. balandžio 30 d. suvestinė

	Mt.	proc.				
ŠPM	195,62	50,59 proc.				
Kinija	150,21	76,79 proc.				
Indija	12,61	6,45 proc.				
Brazilija	4,52	2,31 proc.				
Uzbekistanas	3,72	1,90 proc.				
Čilė	3,12	1,59 proc.				
Korėja	2,93	1,50 proc.				
Meksika	2,63	1,34 proc.				
Kitos šalys	15,88	8,12 proc.				
			1 kryptis³⁵		2 kryptis³⁶	
BĮ	191,05	49,41 proc.	mln.	procentai	mln.	procentai
Ukraina	146,66	76,77 proc.	144,92	75,85 proc.	1,74	0,91 proc.
Rusija	32,06	16,78 proc.	32,06	16,78 proc.	0	0,00 proc.
Lietuva	3,54	1,85 proc.	0	0,00 proc.	3,54	1,85 proc.
Lenkija	2,82	1,48 proc.	2,82	1,48 proc.	0	0,00 proc.
Vokietija	1,65	0,86 proc.	1,65	0,86 proc.	0	0,00 proc.
Prancūzija	1,24	0,65 proc.	1,24	0,65 proc.	0	0,00 proc.
Kitos šalys	3,08	1,61 proc.	2,26	1,18 proc.	0,81	0,42 proc.
Iš viso	386,67	100,00 proc.	184,95	96,81 proc.	6,09	3,19 proc.

³⁵ „1 kryptis – bendras įgyvendinimas“ – tai procedūra, kurią taikydama priimančioji šalis, atlikusi patikrinimą, gali suteikti BĮ kreditus, nesikreipdama į Bendro įgyvendinimo priežiūros komitetą (BĮPK).

³⁶ „2 kryptis – bendras įgyvendinimas“ – tai procedūra, kurią taikant patikrinimas atliekamas laikantis Bendro įgyvendinimo priežiūros komiteto (BĮPK) nustatytos tvarkos. Pagal 2 kryptį nepriklausomas BĮPK akredituotas subjektas turi nustatyti, ar buvo įvykdyti atitinkami reikalavimai, ir tik po to priimančioji šalis gali teikti ir perkelti kreditus.

4.2. Paklausa. Iš apyvartos išimti ATL

Remiantis Sąjungos registre saugoma informacija, apskaičiuota, kad 2014 m. stacionarių įrenginių, kuriems taikoma ES ATLPS, išmestų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, palyginti su 2013 m., sumažėjo apie 4,5 proc., t. y. mažėjo greičiau nei ankstesniais metais. Apskaičiuota, kad 2013 m. patikrintas išmestų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, palyginti su 2012 m., sumažėjo bent 3 proc.

Reikia atkreipti dėmesį, kad, nuo antrojo iki trečiojo etapo išplėtus ES ATLPS taikymo sritį, atsirado tam tikrų metodologinių sunkumų siekiant tiksliai įvertinti išmetamųjų teršalų kiekio pokytį, palyginti su 2012 m. Tačiau, taikant vienodus kriterijus, apskaičiuotas įrenginių, naudojamų ir į antrąjį, ir į trečiąjį etapą įtrauktuose sektoriuose, 2013 m. išmestų teršalų kiekis buvo bent 3 proc. mažesnis nei 2012 m. Patikrintas stacionarių įrenginių išmestų ŠESD kiekis 2013 m. siekė 1 895 mln. tonų anglies dioksido ekvivalento; taip pat apskaičiuota, kad papildomas išmetamųjų teršalų kiekis, į ES ATLPS įtrauktas todėl, kad išplėsta jos taikymo sritis, sudarė 79–100 mln. tonų. Apibendrinant, 2008 m. prasidėjęs ekonomikos nuosmukis turėjo didelį poveikį išmetamųjų teršalų kiekiui, tačiau, netgi atsizvelgus į tai, kad nuo antrojo iki trečiojo etapo buvo išplėsta ES ATLPS taikymo sritis, 2014 m. išmestų teršalų kiekis nesiekia prieškrizinio lygio. Metinio išmetamųjų teršalų kiekio pokyčiai negali būti aiškinami tik ekonominiais veiksniais, poveikį tam taip pat turi energijos vartojimo efektyvumo gerinimas ir švaresnių energijos rūšių derinys.

6 lentelė. Patikrintas išmestų teršalų kiekis

Metai	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Patikrintas išmestų teršalų kiekis (mln. tonų anglies dioksido ekvivalento)	2 100	1 860	1 919	1 886	1 867	1 895	1 812
Pokytis, palyginti su x-1 metais		- 11,4 proc.	3,2 proc.	-1,8 proc.	-2 proc.	-3 proc.	-4,5 proc.
BVP (tikrojo ekonomikos augimo tempas 27 arba 28 ES valstybėse narėse)	0,4 proc.	- 4,5 proc.	2,0 proc.	1,7 proc.	-0,4 proc.	0,1 proc.	1,3 proc.

Šaltinis: Europos Sąjungos sandorių žurnalo (ESSŽ) viešoji svetainė (<http://ec.europa.eu/environment/ets/>), BVP duomenys, pateikti adresu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>.

Savanoriškai panaikintų (nepanaudotų atitikčiai užtikrinti) ATL skaičius 2013 m. siekia 13 219 ATL, o 2014 m. – 47 278 ATL.

4.3. Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros užtikrinimas

Kaip nurodyta 2012 m. anglies dioksido rinkos padėties ataskaitoje, trečiojo etapo pradžioje ES ATLPS buvo būdingas didelis ATL pasiūlos ir paklausos pusiausvyros sutrikimas, dėl kurio atsirado apie 2 mlrd. ATL perteklius. 2013 m. šis perteklius dar padidėjo iki daugiau kaip 2,1 mlrd. ATL. 2014 m. jis truputį sumažėjo iki maždaug 2,07 mlrd. ATL. 2014 m. aukcione parduodamų ATL kiekiai buvo sumažinti 400 mln. ATL, pradėjus įgyvendinti atidėjimo priemonę, dėl kurios taikymo šių ATL pardavimas aukcione yra atidedamas. Netaikant atidėjimo priemonės, ATL perteklius 2014 m. būtų siekęs beveik 2,5 mlrd. ATL.

Šio pusiausvyros sutrikimo priežastys apibrėžtos 2012 m. anglies dioksido rinkos padėties ataskaitoje. Tai visų pirma yra aukcione parduodamų ATL pasiūlos, kuri dėl didžiausio leidžiamo išmetamųjų teršalų kiekio yra nustatyto dydžio, ir jų paklausos, kuri yra lanksti ir veikiama ekonomikos ciklų, iškastinio kuro kainų ir kitų veiksnių, pvz., papildomų politikos kryptių ir technologinių laimėjimų, neatitikimas. Tarptautinių kreditų srautas taip pat padarė poveikį ATL pasiūlai – jų gerokai padaugėjo. Šiai padėčiai ištaisyti Komisija pateikė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto – sukurti rinkos stabilumo rezervą ir užtikrinti didesnę aukcione parduodamų ATL pasiūlos lankstumą. Rinkos stabilumo rezervu siekiama stabilizuoti rinką sprendžiant su pasiūlos ir paklausos pusiausvyros sutrikimu susijusią problemą (žr. 10.1 skirsnį).

Esminis rinkos stabilumo rezervo veikimo elementas yra bendras apyvartoje esančių ATL skaičius. Jeigu bendras apyvartoje esančių ATL skaičius viršys iš anksto nustatytą viršutinę ribą (833 mln. ATL), į rezervą bus įtraukiami papildomi ATL, o jeigu jų skaičius bus mažesnis už iš anksto nustatytą viršutinę ribą (jeigu ATL bus mažiau nei 400 mln. arba jeigu bus priimtos priemonės pagal ES ATLPS direktyvos 29a straipsnį), ATL iš rezervo bus išimami. Taigi ATL į rinkos stabilumo rezervą įtraukiami arba iš jo išimami, jeigu bendras apyvartoje esančių ATL skaičius nebeatitinka iš anksto nustatyto intervalo. Rezervas taip pat bus papildomas atidėtais ir nepaskirstytais ATL³⁷.

ATL pasiūlą sudaro iš antrojo etapo perkelti ATL, aukcione parduodami ATL, nemokami ATL ir naujiems rinkos dalyviams skirtame rezerve sukaupti ATL, o paklausą formuoja įrenginių išmetamųjų teršalų kiekis ir panaikinti ATL. Išsamesnės informacijos rasite priede pateiktoje lentelėje.

³⁷ Nepaskirstyti ATL yra ATL, kurie nebuvo paskirstyti pagal ES ATLPS direktyvos 10a straipsnio 7 dalį, t. y. ATL, likę naujiems rinkos dalyviams skirtame rezerve ir gauti taikant 10a straipsnio 19 ir 20 dalis, kitaip tariant, ATL, kuriuos buvo numatyta nemokamai paskirstyti įrenginiams, bet jie liko nepaskirstyti (iš dalies) nutraukus įrenginių eksploatavimą arba gerokai sumažinus jų pajėgumą.

Bendro apyvartoje esančių ATL skaičiaus nustatymo pradinis taškas yra bendras po antrojo ES ATLPS etapo (2008–2012 m.) likusių ATL, kurie nebuvo gražinti arba panaikinti, skaičius. Šie ATL pakeisti trečiojo etapo ATL antrojo prekybos laikotarpio pabaigoje. Jokie kiti ATL, likę nepanaudoti iki trečiojo prekybos etapo pradžios, neįtraukiami į bendrą apyvartoje esančių ATL skaičių³⁸. Šis bendras sukauptų ATL skaičius yra tikslus apyvartoje esančių ATLPS ATL skaičius trečiojo ES ATLPS prekybos laikotarpio pradžioje. Bendras sukauptų ATL skaičius yra 1 749 540 826 ATL (į šį skaičių neįtraukti trečiojo etapo ATL, kurie buvo parduodami 2012 m. vykusiuose ankstyvuosiuose aukcionuose, tačiau atsižvelgta į tarptautinių kreditų naudojimą iki trečiojo etapo pradžios. Bendras nuo 2008 m. panaudotų tarptautinių kreditų kiekis nurodytas 4.1.3 skirsnyje).

Bendras apyvartoje esančių ATL skaičius, kuris yra svarbus sprendžiant, ar papildyti rinkos stabilumo rezervą arba išimti iš jo dalį ATL, apskaičiuojamas pagal šią formulę:

Bendras apyvartoje esančių ATL skaičius = Pasiūla – (Paklausa³⁹ + RSR esantys ATL)

Metinėje anglies dioksido rinkos padėties ataskaitoje leidžiama konsoliduoti pasiūlos ir paklausos duomenis, kurie skelbiami pagal ataskaitų teikimo įsipareigojimų, nustatytų pagal ES ATLPS direktyvą ir jos įgyvendinimo nuostatas, terminus. Šie terminai, atitinkami duomenys ir jų aprėptis pateikti 7 lentelėje.

³⁸ Paaiškinimą, kaip kaupiami ATL, galima rasti adresu: http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/registry/faq_en.htm

³⁹ Tai taip pat apima panaikintus leidimus.

7 lentelė. Duomenų skelbimo terminai

Terminai	Duomenys	Aprėptis
x metų sausio 1 d.–balandžio 30 d.	Naujausia informacija apie nemokamų ATL paskirstymą elektros energijos sektoriui	x-1 metai
x metų balandžio 1 d.	<ul style="list-style-type: none"> • Patikrintas išmestų teršalų kiekis • Nemokamų ATL paskirstymas (10a straipsnio 5 dalis) – NĖP⁴⁰ 	x-1 metai
x metų gegužės 1 d.	Atitikties užtikrinimo terminas – patikrintas išmestų teršalų kiekis ir grąžinti ATL	x-1 metai
x metų gegužės ir spalio mėn.	Pakeisti tarptautiniai kreditai	Iki x metų gegužės ir spalio 1 d.
x metų gegužės ir spalio mėn.	Anglies dioksido rinkos padėties ataskaita	x-1 metai
x metų sausio ir liepos mėn.	Naujiems rinkos dalyviams skirtas rezervo padėtis – NER lentelė	
Nepaskelbta ES lygmeniu	Informacija apie aviacijai paskirtus nemokamus ATL skelbiama valstybių narių lygmeniu	

2019 m. pradės veikti rinkos stabilumo rezervas, o nuo 2017 m. Komisija gegužės viduryje reguliariai skelbs bendrą praėjusiais metais apyvartoje buvusių ATL skaičių.

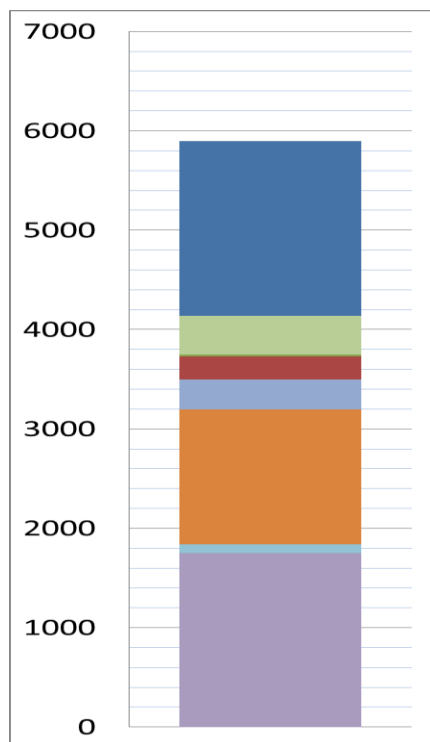
1 pav. atitinkamai pateikti suvestiniai pasiūlos ir paklausos iki 2014 m. pabaigos duomenys. Bendra pasiūla 2013 m. siekė apie 2,18 mlrd. ATL, o bendra paklausa – apie 1,96 mlrd. ATL. 2014 m. ir bendra pasiūla, ir paklausa sumažėjo iki maždaug 1,87 mlrd. ATL. Todėl 2013 m. ATL perteklius padidėjo apie 220 mln. iki daugiau kaip 2 mlrd. ATL, tačiau 2014 m. išliko pastovus. 2014 m. pasiūla ir paklausa sumažėjo, nes dėl ATL pardavimo aukcionuose atidėjimo, taip pat dėl mažėjančio išmetamųjų teršalų kiekio, aukcione buvo parduodama

⁴⁰ NĖP yra pagal Komisijos sprendimą 2011/278/ES taikomos nacionalinės įgyvendinimo priemonės, kuriose preliminariai apskaičiuotas visiems kiekvienos valstybės narės ir EEE bei ELPA valstybės teritorijoje esantiems įrenginiams paskirstytinų nemokamų leidimų, apie kuriuos buvo pranešta Komisijai, skaičius.

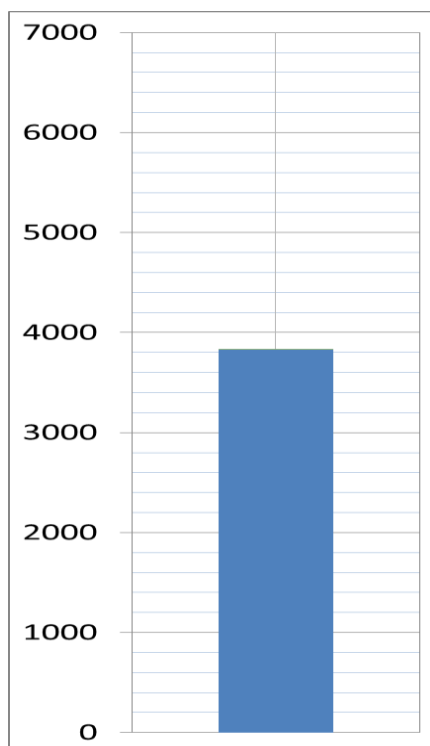
mažiau ATL. Svarstant šiuos su 2013 ir 2014 m. susijusius duomenis, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jie pagrįsti naujausiais su šiais metais susijusiais duomenimis, pateiktais Europos Sąjungos sandorių žurnale (ESSŽ). Tai reiškia, kad jie gali apimti naujus su 2013 ir 2014 m. susijusius duomenis.

1 pav. Bendros pasiūlos ir paklausos pusiausvra iki 2014 m. pabaigos

Pasiūla (suvestinė, mln. ATL)

Paklausa (suvestinė, mln. ATL)

- Nemokami ATL
- Iškeisti tarptautiniai kreditai
- Nemokami ATL (NER)
- Nemokami ATL (10c str.)
- EIB pakeitė į pinigines lėšas (iš NER 300)
- Pardavimas aukcionuose
- Išankstinis pardavimas aukcionuose
- Iš 2 etapo perkelti ATL

- Panaikinti ATL
- Patikrintas išmetamųjų teršalų kiekis

5. AVIACIJA

Aviacijos veikla į ES ATLPS įtraukta pagal Direktyvą 2008/101/EB⁴¹. Direktyvoje nustatyta, kad nuo 2012 m. pradžios į ES ATLPS įtraukiami visų skrydžių tarp Europos ekonominės erdvės (EEE) oro uostų, skrydžių iš EEE esančių oro uostų į trečiąsias šalis ir, jeigu deleguotuosiuose teisės aktuose nenumatyta atitinkama išimtis, skrydžių į EEE oro uostus iš trečiųjų šalių metu išmetami teršalai.

2013 m. rugsėjo mėn. ICAO asamblėja susitarė iki 2016 m. sukurti visuotinį rinką grindžiamą mechanizmą (RGM), kuris bus taikomas nuo 2020 m. siekiant mažinti tarptautinės aviacijos išmetamųjų teršalų kiekį. Šį rezultatą ES įvertino palankiai ir, reaguojant į tai, atlikti atitinkami ES teisės aktų pakeitimai. Šiuo atžvilgiu Reglamentu (ES) Nr. 421/2014⁴² laikinai sumažinta ES ATLPS taikymo sritis – dabar ji taikoma tik 2013–2016 m. EEE vidaus skrydžių išmetamiesiems teršalams.

Pagal 2015 m. pateiktas 21 straipsnio ataskaitas 611 orlaivių naudotojų turi stebėsenos planą. Iš jų 50 proc. (305) buvo komercinių orlaivių naudotojai, o kiti 50 proc. (306) buvo nekomercinių orlaivių naudotojai. Iš viso 329 (53,8 proc. bendro skaičiaus) orlaivių naudotojai laikomi mažaisiais teršėjais.

Remiantis ESSŽ viešojoje svetainėje pateikta informacija, 2013 m. patikrintas EEE esantiems oro uostams vykdant aviacijos veiklą išmesto anglies dioksido kiekis siekė 53,4 mln. tonų anglies dioksido, 2014 m. – 54,9 mln. tonų anglies dioksido, o tai yra 2,8 proc. daugiau nei 2014 m.

Iš pradžių orlaivių naudotojams skirtų ATL kiekis taip pat buvo pakoreguotas atsižvelgiant į sumažintą taikymo sritį EEE viduje. Pakoreguotas paskirtų nemokamų ATL kiekis⁴³ 2013 m. siekė 32,4 mln. ATL, o 2014 m. – 32,3 mln. ATL.

Aukcione parduotini 2013 ir 2014 m. ATL kiekiai nustatyti pagal numatomą metinį 5,7 mln. kiekį, pakoregavus aukcione parduodamų ATL kiekius pagal Reglamentą (ES) Nr. 421/2014. Šie ATL aukcione buvo parduoti nuo 2015 m. sausio 1 d. iki balandžio 30 d.

Iš šių duomenų matyti, kad 2013 ir 2014 m. išmetamųjų teršalų kiekis sumažėjo apie 32 mln. tonų.

⁴¹ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/101/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2003/87/EB, kad į šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų prekybos sistemą Bendrijoje būtų įtrauktos aviacijos veiklos rūšys, OL L 8, 2009 1 13, p. 3.

⁴² 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 421/2014, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje, siekiant iki 2020 m. įgyvendinti tarptautinį susitarimą, kuriuo tarptautinės aviacijos išmetamiesiems teršalams nustatoma viena pasaulinė rinkos priemonė, OL L 129, 2014 4 30, p. 1.

⁴³ 2015 m. rugsėjo mėn. duomenys.

6. RINKOS PRIEŽIŪRA

Didžioji dalis su ATL susijusių sandorių yra sudaryti kaip išvestinės finansinės priemonės (ateities, išankstiniai, pasirinkimo ir apsisikeitimo sandoriai), kurioms jau yra taikomas ES finansinių rinkų reguliavimas (įskaitant šiuo metu taikytiną Finansinių priemonių rinkų direktyvą (FPRD)⁴⁴. Šiuo metu FPRD keičiama FPRD 2 teisės aktų rinkiniu, kuris įsigalios nuo 2017 m. sausio mėn., ir tam reikia patvirtinti daug įgyvendinimo priemonių.

Pagal FPRD 2 ATL taip pat bus priskiriami prie finansinių priemonių. Tai reiškia, kad tradicinėms finansų rinkoms (toms, kurios apima ir prekybą anglies dioksido išvestinėmis finansinėmis priemonėmis pirmaujančiose platformose) taikytinos FPRD 2 taisyklės taip pat bus taikomos antrinės anglies dioksido rinkos neatidėliotinių sandorių segmentui (su ATL susijusiems sandoriams, sudaromiems siekiant juos nedelsiant pristatyti antrinėje rinkoje, kuri šiuo metu nėra reguliuojama ES lygmeniu), ir taip šiame segmente bei išvestinių finansinių priemonių rinkoje bus sudarytos vienodos sąlygos užtikrinti skaidrumą, investuotojų apsaugą ir vientisumą⁴⁵.

Be to, pateikiant kryžmines nuorodas į FPRD 2 finansinių priemonių apibrėžtis, bus taikomos ir kitų finansų rinkos teisės aktų nuostatos. Ypač tai taikytina kalbant apie Piktnaudžiavimo rinka reglamentą (PRD), kuris bus taikomas su ATL susijusiems sandoriams ir elgesiui tiek antrinėse rinkose, tiek pirminėje rinkoje vykdomuose ES ATLPS aukcionuose. Panašiai į Pinigų plovimo prevencijos direktyvą įtraukus kryžminę nuorodą į FPRD 2, pagal FPRD licencijuotos anglies dioksidu prekiaujančios įmonės turės privalomai atlikti išsamius savo klientų antrinėje su ATL susijusių neatidėliotinių sandorių rinkoje patikrinimus⁴⁶.

Ir FPRD 2, ir PRD, kurie abu priimti 2014 m., numatyti tam tikri bendrosios tvarkos pakeitimai, kuriuos reikia atlikti, kad ji būtų pritaikyta anglies dioksido rinkos ypatumams, įskaitant:

- taikyti konkrečias FPRD 2 numatytas išimtis anglies dioksido rinkos dalyviams (taip pat taikomas remiantis tuo, kad tokia veikla yra papildoma pagrindinės veiklos atžvilgiu, ir iš esmės skirtas atitikties užtikrinimo vienetų pirkėjams ir subjektams, ribotu mastu prekiaujantiems kitų dalyvių vardu);
- nustatyti, kad pareiga viešai atskleisti informaciją taikoma tik stambiausiems rinkos dalyviams ir (arba) teršėjams;
- įpareigoti teikti išsamesnes ataskaitas apie pozicijas (bet ne apie pozicijų apribojimus) pagal prekybos vietą;

⁴⁴ 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/611/EEB, 93/6/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/12/EB bei panaikinanti Tarybos direktyvą 93/22/EEB, OL L 145, 2004 4 30, p. 1.

⁴⁵ Pirminės rinkos priežiūra toliau bus reglamentuojama Aukcionų reglamentu, išskyrus su piktnaudžiavimu rinka susijusius klausimus, kurių atžvilgiu bus tiesiogiai taikytina Piktnaudžiavimo rinka direktyva.

⁴⁶ Išsamūs patikrinimai jau yra privalomi pirminėje rinkoje ir antrinėje apyvartinių taršos leidimų išvestinių finansinių priemonių rinkoje.

- pagal skaidrumui keliamus reikalavimus prieš sandorio sudarymą ir po jo ATL priskirti atskirai kategorijai (siekiant palengvinti pritaikytų įgyvendinimo taisyklių rengimą);
- užtikrinti, kad bendroji tvarka būtų taikoma visoms ATL išvestinėms finansinėms priemonėms (panašiai kaip ji taikoma pagrindinėms išvestinėms finansinėms priemonėms ir kitaip nei biržos prekių išvestinėms finansinėms priemonėms).

Per 2014 ir 2015 m. buvo parengtos ir turi būti patvirtintos kelios 2 lygmens priemonės, kuriose išsamiai išdėstytos FPRD 2 ir PRD nuostatos, įskaitant tai, kaip nustatyti ribas, taikomas nustatant papildomumą pagal FPRD 2, ribas, pagal kurias nustatoma, kada anglies dioksido rinkos dalyviams reikia taikyti pareigą viešai atskleisti informaciją pagal PRD, ir apyvartiniams taršos leidimams bei jų išvestinėms finansinėms priemonėms taikytinus antrinių rinkų skaidrumo reikalavimus, įskaitant ribas, pagal kurias galima nustatyti, ar jų rinka yra likvidi pagal FPRD 2.

6.1. ATL teisinis pobūdis ir jų apmokestinimas

Kaip ir daugeliu kitų atvejų, ATL teisinis pobūdis ir jų apmokestinimas neapibrėžiami ES lygmeniu. Tačiau, nepaisant nesuderintų teisės aktų nuostatų, per pastarąjį dešimtmetį išsivystė brandi ir labai likvidi rinka. Pagal esamą reglamentavimo sistemą užtikrinamas būtinas skaidrios ir likvidžios anglies dioksido rinkos teisinis pagrindas, taip pat rinkos stabilumas ir vientisumas. Nors suinteresuotieji subjektai nereikalavo geriau išaiškinti teisinę ATL apibrėžtį, Komisija, atsižvelgdama į Europos Audito Rūmų rekomendaciją, planuoja išnagrinėti jų teisinio statuso išaiškinimo naudą.

Pateikdamos 21 straipsnio ataskaitas, 23 valstybės narės pranešė apie ATL teisinį pobūdį savo teisės sistemoje ir jį apibūdino. ATL įvairiai apibūdinami kaip finansinės priemonės, nematerialusis turtas, nuosavybės teisės ir biržos prekės. Viena šalis (Vokietija) pripažįsta poreikį peržiūrėti teisės aktus. Kitos valstybės narės ATL vertina kaip finansines priemones, apibrėžia juos kaip nuosavybės teises arba laiko valstybės nuosavybę.

Kalbant apie ATL apmokestinimą, 21 straipsnio ataskaitose nedaugelis valstybių narių nurodė, kad pridėtinės vertės mokestis (PVM)⁴⁷ taikomas ATL išdavimui; 24 valstybėse narėse PVM mokamas antrinėje rinkoje atliekant sandorius, susijusius su ATL. Dauguma valstybių narių pranešė apie atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo⁴⁸ taikymą vidaus sandoriams, susijusiems su ATL. Akcinėms bendrovėms skirti ATL gali būti papildomai apmokestinami. Šešiolika valstybių narių pranešė, kad ATL arba akcinių bendrovių ATL neapmokestinami.

⁴⁷ Apyvartiniams taršos leidimams PVM taikomas, nes tai yra apmokestinamas paslaugų teikimas.

⁴⁸ Taikant atvirkštinį apmokestinimą, prievolė sumokėti PVM sandorių atveju tenka ne prekės ar paslaugos pardavėjui, o pirkėjui, ir tai yra veiksminga apsauga nuo sukčiavimo PVM priemonė.

7. IŠMETAMŲJŲ TERŠALŲ KIEKIO STEBĖSENA, ATASKAITŲ APIE JĮ TEIKIMAS IR TIKRINIMAS

7.1. Trečiojo etapo reikalavimai

Atidi stebėseną, ataskaitų teikimą ir tikrinimą (SATT) yra ES ATLPS pagrindas. Ši veikla yra papildoma patikima akreditavimo sistema, skirta tinkamai trečiųjų šalių tikrintojų kvalifikacijai užtikrinti. Siekiant tobulinti ir derinti trečiojo etapo SATT reikalavimus, priimtas stebėsenos ir ataskaitų teikimo reglamentas (SATR) ir Akreditavimo ir tikrinimo reglamentas (ATR) (žr. 2 skirsnį).

Taip pat Komisija pateikė nemažą rekomendacinių dokumentų ir standartinių elektroninių pranešimų formų rinkinį, kuriuo plačiai naudojasi valstybės narės.

Taip pat pagerėjo atitikties užtikrinimo sistemos veiksmingumas, nes pagal SATR valstybėms narėms leidžiama elektroninių pranešimų teikimą padaryti privalomu. 2015 m. dešimt valstybių narių pranešė, kad yra įdiegusios specialią ES ATLPS pranešimams teikti skirtą IT sistemą.

ES ATLPS stebėsenos sistema sukurta kaip „sudedamųjų dalių“ sistema, todėl veiklos vykdytojai turi galimybę pakankamai lanksčiai užtikrinti išlaidų veiksmingumą, o kartu ir didelį duomenų apie stebimą išmetamųjų teršalų kiekį patikimumą. Šiuo tikslu leidžiama taikyti kelis stebėsenos metodus (skaičiavimais⁴⁹ arba matavimais⁵⁰ grindžiamą metodus, taip pat – išimties tvarka – „alternatyvius metodus“ (angl. *fall-back approaches*). Atskirose įrenginio dalyse gali būti taikomi skirtingi metodai. Įrenginiams ir orlaivių naudotojams taikant SATR nustatytą reikalavimą turėti kompetentingos institucijos patvirtintą stebėsenos planą, užtikrinama, kad stebėsenos metodai nebūtų pasirenkami savavališkai.

7.2. Taikoma stebėseną

Pagal valstybių narių Komisijai pateiktas 21 straipsnio ataskaitas, apimančias ATLPS direktyvos taikymą 2014 m., daugumos įrenginių veiklos vykdytojai taiko skaičiavimais grindžiamą metodiką. Pranešta, kad tik apie 140 įrenginių (22 valstybėse narėse) veiklos vykdytojai taikė nuolatinio išmetamųjų teršalų kiekio matavimo sistemas. Tik 13 valstybių narių pranešė apie tai, kad alternatyvų metodą taiko iš viso 32 įrenginių, kurie išmeta 6,1 mln. tonų anglies dioksido ekvivalento, veiklos vykdytojai.

Suteikiant galimybę lanksčiai rinktis stebėsenos metodiką, sudaromos sąlygos užtikrinti SATT sistemos išlaidų efektyvumą. Kitas svarbus šiam tikslui skirtas elementas yra pakopinis metodas. Vadinamosios visų išmetamųjų teršalų kiekio duomenims nustatyti reikalingų parametrų pakopos apibrėžiamos tam, kad pastangos arba neapibrėžties lygio

⁴⁹ Nors šis metodas vadinamas „grindžiamu skaičiavimais“, jį taikant reikia atlikti kelis matavimus. Visų pirma reikia išmatuoti kuro ir medžiagų, kuriuos naudojant išmetami teršalai, kiekį. Tada išmetamųjų teršalų kiekis apskaičiuojamas „kiekį dauginant iš išmetamųjų teršalų faktoriaus (jeigu taikytina, iš kitų faktorių)“. Išmetamųjų teršalų faktoriui nustatyti, kai yra didelis išmetamųjų teršalų kiekis ir (arba) labiau nevienalytiškas kuras ar medžiagos, reikia atlikti chemines analizes. Kitais atvejais gali būti taikomi numatytieji faktoriai.

⁵⁰ Kalbant apie „matavimais pagrįstas metodikas“, turimas omenyje nuolatinio išmetamųjų teršalų kiekio matavimo sistemų (angl. *Continuous Emissions Measurement Systems, CEMS*) naudojimas.

reikalavimai būtų proporcingi įrenginio dydžiui. SATR reikalaujama, kad visi veiklos vykdytojai atitiktų tam tikrų būtiniausių pakopų reikalavimus, didesni išmetamųjų teršalų šaltiniai – aukštesnių pakopų reikalavimus (t. y. pagal kuriuos reikalaujama patikimesnių duomenų), o mažesniems taršos šaltiniams, vadovaujantis išlaidų efektyvumo motyvais, taikomi ne tokie griežti reikalavimai.⁵¹

Būtiniausių pakopų reikalavimų įrenginiuose paprastai laikomasi. Pranešta, kad tik 118 C kategorijos įrenginių (iš viso 14 proc.) bent pagal vieną parametą nukrypo nuo reikalavimo taikyti aukščiausias pakopas didiesiems sukėlikliams (2013 m. buvo 137 tokie įrenginiai – iš viso 16 proc.). Tačiau tikrasis skaičius gali būti didesnis, nes ne visos valstybės narės šiuo atžvilgiu pateikė išsamią informaciją. Šie nukrypimai leidžiami tik tuo atveju, jeigu veiklos vykdytojas įrodo, kad taikyti aukščiausią pakopą nėra techniškai įmanoma arba dėl to patiriamos nepagrįstai didelės išlaidos. Jeigu nustatoma, kad šios sąlygos nebėra taikytinos, veiklos vykdytojai turi patobulinti savo stebėsenos sistemas. Panašiai valstybės narės turėjo nurodyti ir B kategorijos įrenginių, neatitinkančių didiesiems sukėlikliams ar išmetamųjų teršalų šaltiniams keliamų aukščiausių pakopų reikalavimų, skaičių. Tik 22 valstybės narės šiuo klausimu pateikė informaciją, iš kurios matyti, kad vidutiniškai 28 proc. B kategorijos įrenginių kokiu nors aspektu nukrypsta nuo reikalavimų (2013 m. 24 valstybės narės pranešė, kad nuo reikalavimų yra nukrypę vidutiniškai 28 proc. B kategorijos įrenginių). Tuo, kas išdėstyta, patvirtinama, kad tokiems nukrypimams (turint omenyje, kad veiklos vykdytojas turi juos deramai pagrįsti, o kompetentinga institucija – patvirtinti) taikytinos SATR nuostatos yra praktiškai pritaikomos, ir apskritai veiklos vykdytojai gerai užtikrina atitiktį reikalavimams.

Orlaivių naudotojai turi mažiau išmetamųjų teršalų kiekio stebėsenos galimybių. Galima taikyti tik skaičiavimais grindžiamus metodus, o kuro sąnaudos yra pagrindinis parametras, kuris turi būti nustatytas vykdant skrydžius, kuriems taikoma ES ATLPS⁵².

7.3. Akredituota tikrinimo veikla

Trečiajam etapui ir tolesniam laikotarpiui skirtu Akreditavimo ir tikrinimo reglamentu pristatytas visoje ES taikytinas suderintas tikrintojų akreditavimo metodas. Kad tikrintojas, kuris yra juridinis asmuo arba juridinis subjektas, galėtų vykdyti tikrinimo veiklą pagal ATR reikalavimus, jį turi akredituoti nacionalinė akreditacijos įstaiga (NAI). Valstybė narė gali leisti, kaip alternatyvą akreditavimui, atlikti sertifikavimą⁵³, tik jeigu tikrintojas yra fizinis asmuo. Naujosios vienodos akreditavimo sistemos pranašumas yra tai, kad tikrintojams tarpusavio pripažinimo pagrindu leidžiama veikti visose valstybėse narėse, taigi išnaudojamos visos vidaus rinkos teikiamos galimybės ir apskritai padedama užtikrinti, kad tikrintojų netrūktų.

⁵¹ Reglamento (ES) Nr. 601/2012 26 straipsnis.

⁵² Kiti parametrai yra išmetamųjų teršalų faktorius, kuriam paprastai taikytina numatytoji vertė, ir kuro tankis, kuriam vėlgį dažnai galima taikyti nustatytąją vertę.

⁵³ Tik viena valstybė narė pranešė įdiegusi tokią sertifikavimo sistemą ir tik vienas tikrintojas pagal tą sistemą buvo sertifikuotas.

Pagal ES ATLPS direktyvos 21 straipsnį valstybės narės pranešė, kiek tikrintojų sertifikuota pagal kiekvieną akreditavimo sritį⁵⁴. Visose akreditavimo srityse akredituota iš viso 1 044 tikrintojų (tikrintojai vykdo veiklą keliose akreditavimo srityse, todėl šis skaičius nėra lygus bendram tikrintojų skaičiui). Tikrintojų tarpusavio pripažinimo visose valstybėse narėse tvarka taikoma sėkmingai: dauguma valstybių narių (28) pranešė, kad jų teritorijoje veikia bent vienas užsienio tikrintojas. Nei pirmaisiais, nei antraisiais ATR įgyvendinimo metais sistemoje nekilo trukdžių dėl tikrintojų trūkumo.

Nustatyta, kad tikrintojai deramai laikosi ATR reikalavimų, nes pranešimų apie valstybių narių nustatytas administracines priemones⁵⁵ buvo nedaug, išskyrus vieną tikrintojų akreditacijos sustabdymo atvejį, vieną akreditacijos panaikinimo atvejį ir šešis akreditavimo srities susiaurinimo atvejus. Septynios valstybės narės pranešė apie skundus, pateiktus dėl tikrintojų veiksmų, bet 99 proc. atvejų jie buvo išnagrinėti. Aštuonios valstybės narės pranešė apie kokį nors neatitikties atvejį, susijusį su informacijos mainais, kuriuos privalo vykdyti NAĮ ir kompetentingos institucijos.

8. VALSTYBĖSE NARĖSE TAIKOMŲ ADMINISTRACINIŲ PRIEMONIŲ APŽVALGA

ES ATLPS valstybėse narėse įgyvendinama pagal skirtingas su kompetentingomis institucijomis susijusias strategijas. Dauguma valstybių narių naudojami esamomis struktūromis, o kelios įsteigė naujas ES ATLPS įgyvendinti skirtas įstaigas. Todėl kai kuriose valstybėse narėse ES ATLPS įgyvendinimo veikloje dalyvauja kelios vietos valdžios institucijos, o kitose ji įgyvendinama centralizuotai. 21 straipsnio ataskaitose pateikiama tam tikra informacija apie kiekvienos valstybės narės organizacinę struktūrą. Vidutiniškai ES ATLPS įgyvendinimu rūpinasi keturios skirtingos kompetentingos institucijos. 15 valstybių narių pranešė, kad šioje veikloje dalyvauja vietos valdžios institucijos – paprastai ji yra susijusi su ATL išdavimu ir SATT klausimais. Valdžios institucijų veiksmų koordinavimas yra vienas svarbiausių klausimų, siekiant užtikrinti vienodą ir teisingą teisinių reikalavimų taikymą kiekvienoje valstybėje narėje. Tai užtikrinama atitinkamomis SATR nuostatomis. Valstybės narės pranešė, kad skirtingais atvejais taiko įvairias atitinkamas valdžios institucijų veiksmų koordinavimo priemones. Dėl 2014 m. 10 valstybių narių pranešė, kad jose taikomos stebėsenos planų arba išmetamųjų teršalų kiekio ataskaitų centrinio valdymo teisinės priemonės, o aštuoniais atvejais privalomus nurodymus ir rekomendacijas teikia centrinė įstaiga. Dvylika valstybių narių pranešė, kad reguliariai rengia

⁵⁴ Akreditavimo sritys apibrėžtos ATR I priede, kuriuo sukuriama nuoroda į ES ATLPS I priede išvardytas veiklos rūšis.

⁵⁵ Galimos administracinės priemonės yra akreditacijos sustabdymas ar panaikinimas arba akreditavimo srities sumažinimas.

institucijoms skirtus praktinius seminarus, bet tik aštuonios pranešė organizuojančios bendrus mokymus kompetentingoms institucijoms. Aštuonios valstybės narės pranešė kaip veiksmų koordinavimo priemonę naudojančios bendrą IT platformą.

Dėl valstybių narių taikomų administracinių mokesčių (susijusių su ATL išdavimu ir stebėsenos planų patvirtinimu) 14 šalių pranešė, kad jos veiklos vykdytojams jokių mokesčių netaiko. Orlaivių naudotojai mokesčių nemoka 16-oje šalių. Šešios valstybės narės pranešė, kad iš veiklos vykdytojų arba orlaivių naudotojų renka metinį administravimo mokesťį. Šie mokesčiai 671–5 250 EUR vienam veiklos vykdytojui per metus. Dviem atvejais, apie kuriuos pranešta, jie nurodyti kaip suma (0,02–0,07 EUR) už vieną leidimą. Septyniolika valstybių narių pranešė, kad renka mokesčius už įvairias specialias paslaugas, pvz., stebėsenos planų patvirtinimą ar jų atnaujinimą arba ATL išdavimą. Šie mokesčiai labai skiriasi – už naujo stebėsenos plano patvirtinimą reikia mokėti nuo mažiau nei 100 iki daugiau kaip 3 000 EUR.

Apibendrinant daroma išvada, kad valstybių narių sistemos iš esmės yra veiksmingos, nes yra suderintos su šalių administracine struktūra. Taikomas subsidiarumo principas. Reikėtų toliau stiprinti valstybių narių vietos valdžios institucijų tarpusavio ryšius ir kompetentingų institucijų dalijimąsi geriausia patirtimi.

9. ATITIKTIES UŽTIKRINIMAS IR REIKALAVIMŲ VYKDYMO UŽTIKRINIMAS

Valstybių narių kompetentingos institucijos labai prisideda prie to, kad veiklos vykdytojais deramai laikytųsi reikalavimų, atlikdamos įvairias metinių išmetamųjų teršalų kiekiu ataskaitų atitikties patikras. Remiantis 2015 m. pateiktose 21 straipsnio ataskaitose pateikiama informacija, visos valstybės narės (išskyrus Švediją) tikrino 95–100 proc. metinių išmetamųjų teršalų kiekiu ataskaitų išsamumą ir vidinį nuoseklumą. Be to, buvo tikrinamas apie 80 proc. ataskaitų suderinamumas su stebėsenos planais ir vidutiniškai apie 72 proc. ataskaitų buvo sutikrinta su ATL paskirstymo duomenimis. Dvidešimt keturios valstybės narės pranešė, kad atlieka kryžmines patikras lygindamos ataskaitų duomenis su kitais duomenimis.

Visos pirmiau minėtos patikros skirtos tikrintojo darbui papildyti ir aukštam SATT sistemos kokybės lygiui užtikrinti. Atlikusios patikrą, kompetentingos institucijos nustatė klaidas tik 0,2 proc. 2014 m. (ir 2013 m.) ataskaitų.

Valstybių narių nurodytų atvejų, kai kompetentinga institucija turėjo konservatyviai įvertinti įrenginio išmetamųjų teršalų kieki⁵⁶, skaičius yra kitas rodiklis, iš kurio matyti, kad ES ATLPS atitikties užtikrinimo sistema gerai veikia. Keturiolika valstybių narių iš viso

⁵⁶ Tai yra atvejis, kai veiklos vykdytojas nepateikia patikrinto išmestų teršalų kiekiu ataskaitos arba kai kompetentinga institucija ataskaitoje nustato didelius netikslumus arba neatitiktis.

pranešė apie 37 tokius atvejus (0,3 proc. įrenginių), kurių suminis išmetamųjų teršalų kiekis siekė 9,1 mln. tonų anglies dioksido (0,5 proc. viso patikrinto išmestų teršalų kiekio, apie kurį pranešta 2014 m.). Šie duomenys palyginami su dvylikos valstybių narių, 2013 m. pranešusių iš viso apie 70 tokių atvejų (0,6 proc. įrenginių), kurių suminis išmetamųjų teršalų kiekis siekė 2,7 mln. tonų anglies dioksido (0,14 proc. viso patikrinto išmestų teršalų kiekio, apie kurį pranešta 2013 m.), duomenimis.

Iš pirmiau pateiktų duomenų matyti, kad, nepaisant trečiosios šalies atliekamo tikrinimo, kompetentingos institucijos atliekamos patikros yra svarbios. Tačiau iš nustatytų faktų taip pat matyti, kad 99,5 proc. įrenginių veiklos vykdytojų laikosi ES ATLPS ataskaitų teikimo reikalavimų.

ES ATLPS direktyvoje numatyta pinigine nuobauda – 100 EUR „bauda už viršytą taršos normą“ už kiekvieną išmestą anglies dioksido toną, už kurią laiku negrąžinta nė vieno leidimo. Kaip pažymėjo Europos Audito Rūmai⁵⁷, ES ATLPS atitikties užtikrinimo lygis yra labai aukštas: kasmet už maždaug 99 proc. išmetamųjų teršalų kiekio grąžinamas reikiamas ATL skaičius. ES ATLPS taisyklių taip pat labai gerai laikomasi aviacijos sektoriuje: orlaivių naudotojai užtikrino daugiau kaip 99,5 proc. aviacijos išmetamųjų teršalų, kuriems taikoma ES ATLPS, kiekio atitiktį reikalavimams. Į šį skaičių įtrauktos ir daugiau kaip 100 komercinių oro transporto bendrovių.

Pranešimų apie „baudos už viršytą taršos normą“ pritaikymo 2014 m. atvejus buvo nedaug (0,1 proc. įrenginių) – tai įvyko šešiose valstybėse narėse (Vokietijoje, Ispanijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Jungtinėje Karalystėje). Kaip numatyta Direktyvoje, valstybės narės baudą turėtų padidinti pagal Europos vartotojų kainų indeksą⁵⁸.

Kitos valstybėse narėse galimos nuobaudos yra labai įvairios: jos skiriasi tuo, už kokių rūšių pažeidimus yra taikomos, ir savo dydžiu. Daugelis valstybių narių pranešė, kad nuobaudas kiekvienu konkrečiu atveju nustato teismas. Dauguma valstybių narių nurodė apatinę ir (arba) viršutinę (jeigu taikytina) nuobaudos ribą: apatinė riba siekė nuo kelių šimtų eurų iki net 75 000 EUR, o viršutinė – nuo 5 000 iki 15 mln. EUR. Septynios valstybės narės pranešė apie galimas nuobaudas, susijusias su laisvės atėmimu.

2014 m., taip pat 2013 m., daugiau kaip 99 proc. įrenginių veiklos vykdytojų laikėsi reikalavimo laiku pateikti patikrinto išmestų teršalų kiekio ataskaitą. Taip pat svarbu, kad veiklos vykdytojai laikytusi leidimo išmesti šiltnamio efektą sukeliančias dujas sąlygų ir patvirtinto stebėsenos plano. Pagal 21 straipsnį valstybės narės pranešė apie priemones, kurias jos taiko, kad kuo geriau užtikrintų atitiktį reikalavimams. 25 iš 31 ataskaitas pateikusios šalies nurodė, kad 2014 m. ataskaitiniais metais reguliariai rengė susitikimus su pramonės atstovais ir (arba) tikrintojais. 23 valstybės narės pranešė apie kompetentingų institucijų atliekamus patikrinimus ir patikras vietoje. Dvidešimt dvi valstybės narės nurodė,

⁵⁷ Žr. 5 išnašą.

⁵⁸ [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Harmonised_index_of_consumer_prices_\(HICP\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Harmonised_index_of_consumer_prices_(HICP)).

jog draudžia parduoti ATL, jeigu įrenginiai neatitinka reikalavimų. Tik 11 valstybių narių pranešė, kad skelbia SATR ir (arba) ATR reikalavimų nesilaikančių veiklos vykdytojų pavadinimus. Panašu, kad šios priemonės yra gana veiksmingos. Tik 10 valstybių narių pranešė 2014 m. paskyrusios baudas. Apie laisvės atėmimo atvejus nepranešta. Dažniausios baudų priežastys buvo laiku nepateikta patvirtinta ataskaita (septyniose valstybėse narėse: Ispanijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Jungtinėje Karalystėje) ir leidimo sąlygų nesilaikymas (penkiose valstybėse narėse: Ispanijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje).

ES ATLPS atitikties forumas tebėra veiksmingas valstybių narių ir kompetentingų institucijų dalijimosi SATT informacija ir geriausios veiksmingo įgyvendinimo patirties nustatymo mechanizmas. Siekiant užtikrinti, kad būtų kuo plačiau žinoma apie atitikties forumo, visų pirma apie penkių jo stebėsenos ir ataskaitų teikimo, akreditavimo ir tikrinimo, aviacijos, elektroninio duomenų perdavimo bei anglies dioksido surinkimo ir laikymo darbo grupių, veiklą, paprastai rengiama metinė atitikties konferencija. Iki tol visoms ES ATLPS kompetentingoms institucijoms teikiama išsami informacija apie darbo grupių posėdžius ir vykdomą darbą.

Registro administratorių darbo grupė yra valstybių narių ir Komisijos, kaip klausimų ir procedūrų, susijusių su Sąjungos registro administravimu ir Registro reglamento įgyvendinimu, centrinio administratoriaus, bendradarbiavimo forumas.

10. ES ATLPS STRUKTŪRINĖ REFORMA

10.1. ATL pardavimo aukcionuose atidėjimas ir rinkos stabilumo rezervas

Europos anglies dioksido rinkai šiuo metu būdingas didelis ATL pasiūlos ir paklausos pusiausvyros sutrikimas (žr. 4.3 skirsnį).

Siekiant sumažinti pertekliaus padarinius trumpuoju laikotarpiu, trečiojo etapo pradžioje buvo nuspręsta atidėti 900 mln. ATL pardavimą aukcionuose. Kartu atsižvelgdama į struktūrinį ir ilgalaikį pertekliaus pobūdį, Komisija surengė viešą konsultaciją dėl 2012 m. anglies dioksido rinkos padėties ataskaitoje išdėstytų ES ATLPS struktūrinės reformos galimybių. Per šią diskusiją palankiausiai įvertintas pasiūlymas sukurti rinkos stabilumo rezervo koncepciją, kurią taikant ATL pasiūla aukcionams galėtų tapti lankstesnė ir sistema taptų atsparesnė svyravimams. 2014 m. sausio mėn. Komisija pateikė atitinkamą pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto – sukurti rinkos stabilumo rezervą. Toks rinkos stabilumo rezervas sukuriamas 2015 m. spalio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu (ES) 2015/1814.

Rinkos stabilumo rezervu siekiama dviejų tikslų: pirma, išspręsti esamo ATL pasiūlos ir paklausos pusiausvyros ES ATLPS sutrikimo problemą, ir antra, užtikrinti didesnę ES ATLPS atsparumą dideliems pasiūlos ir paklausos svyravimams ateityje.

Rezervas pradės veikti 2019 m. sausio mėn. Jeigu bendras apyvartoje esančių ATL skaičius viršys 833 mln. ATL, į rezervą bus įtraukiami papildomi ATL. 900 mln. atidėtų ATL ir nepaskirstyti ATL, kurių skaičius šiuo metu nežinomas, taip pat bus perkelti į rezervą. ATL iš rinkos stabilumo rezervo bus išimami, jeigu bendras apyvartoje esančių ATL skaičius bus mažesnis nei 400 mln. ATL arba jeigu bus priimtos priemonės pagal ES ATLPS direktyvos 29a straipsnį.

Rezervas yra visiškai įtvirtintas esamoje ES ATLPS teisinėje sistemoje.

Išsamesnę techninio pobūdžio informaciją apie rezervo veikimą rasite 4.3 skirsnyje.

10.2. ES ATLPS reforma

2014 m. spalio mėn., remdamiesi 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija, ES valstybių ir vyriausybių valdovai nusprendė, kad gerai veikianti ir reformuota ES ATLPS kartu su rinkos stabilumo rezervu bus pagrindinis mechanizmas, skirtas ES ATLPS išmetamųjų teršalų kiekiui sumažinti 43 proc., palyginti su 2005 m. lygiu. 2015 m. liepos mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriame siūloma nuo ketvirtojo etapo (2021–2030 m.) peržiūrėti ES ATLPS. Pagrindiniai pokyčiai yra šie:

- Šiuo metu bendras ATL skaičius kasmet mažėja 1,74 proc., o nuo 2021 m. jis kasmet mažės 2,2 proc.
- Toliau pasiūlyme pateikiamos nuspėjamos, griežtos ir nešališkos taisyklės, kurių tikslas – spręsti anglies dioksido rizikos nutekėjimo problemą. Nemokamų ATL paskirstymo sistema peržiūrima tam, kad turimus ATL būtų galima kuo veiksmingiau ir efektyviau paskirstyti tiems sektoriams, kuriems būdinga didžiausia gamybos perkėlimo už ES ribų rizika (iš viso apie 50 sektorių).
- Kad šiuo metu novatoriškoms technologijoms demonstruoti teikiama parama būtų teikiama ir diegiant perversmą sukeliančias inovacijas pramonėje, bus įsteigtas Inovacijų fondas. Elektros energijos sektoriui modernizuoti mažiau pajamų gaunančiose valstybėse narėse toliau bus skiriami nemokami ATL. Be to, investicijoms į elektros energijos sektoriaus bei plačiu mastu veikiančių energetikos sistemų modernizavimą skatinti ir energijos vartojimo efektyvumui didinti šiose valstybėse narėse bus įsteigtas specialus Modernizacijos fondas.

Pasiūlymas pateiktas tvirtinti Europos Parlamentui ir Tarybai, taip pat Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui, kad šie pateiktų savo nuomonę.

11. IŠVADOS IR PERSPEKTYVA

Pastarąjį dešimtmetį, taikant ES ATLPS, ES buvo mažinamas išmetamųjų teršalų kiekis, ir tai įkvėpė kitus tarptautinius partnerius taikyti anglies dioksido kainą kaip ekonomiškai efektyvų būdą laipsniškam, bet tvariam jų ekonomikos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimui užtikrinti būsimų kartų labui. Nuo 2005 m. gamyklų, jėgainių ir kitų įrenginių, kuriems taikoma sistema, veiklos vykdytojams buvo siunčiamas kainos signalas, kuriuo siekta skatinti investicijas į švarias, mažo anglies dioksido kiekio technologijas. Šia sistema įrodyta, kad anglies dioksido apmokestinimas yra veiksmingas būdas ekonomiškai efektyviam išmetamųjų teršalų kiekio mažinimui užtikrinti, įmonėms motyvuoti ir novatoriškų technologijų patekimui į rinką lengvinti.

Daugelis ES ATLPS taikymo pradžioje kilusių problemų buvo išspręsta. Pavyzdžiui, 2013 m. nutraukus nemokamą ATL teikimą elektrinėms, sėkmingai išspręsta nenumatyto elektrinių, kurioms buvo paprasta įtraukti anglies dioksido išlaidas į elektros energijos kainas, pelno problema. Vertinant pirmuosius dvejus trečiojo etapo metus, matyti, kad sistemos struktūra yra patikima ir kad, taikant ES ATLPS sukurta veikianti rinkos infrastruktūra ir likvidi rinka.

Nors pradinės problemos buvo išspręstos, po 2008 m. finansų krizės iškilusios platesnio masto makroekonominės aplinkybės turėjo lemiamą poveikį ES ATLPS pasiūlos ir paklausos pusiausvyrai, todėl per 24 mėnesių laikotarpį rinkoje atsirado daugiau kaip 2 mlrd. ATL perteklius, kuris artimiausiais metais toliau didėjo ir 2030 m. išliks panašus į dabartinį. Pastaraisiais metais intensyviai diskutuojant apie tai, kaip reaguoti į šį netikėtą ir staigų reiškinį, buvo priimti sprendimai iš pradžių atidėti ATL pardavimą aukcionuose (tai jau įgyvendinama) ir sukurti rinkos stabilumo rezervą, kuris pradės veikti nuo 2019 m. Šiais sprendimais sudarytos sąlygos ES ATLPS artimiausiais metais palapsniui atgauti savo svarbą.

Kartu su pasiūlyta sistemos peržiūra (peržiūrėta sistema bus pradėta taikyti nuo ketvirtojo etapo (2021–2030 m.) pradžios) šiomis priemonėmis bus užtikrinta, kad ES ATLPS – ES klimato politikos pagrindas – ateinančiame dešimtmetyje tebebūtų veiksmingas išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo būdas. Plataus užmojo veiksmais klimato srityje sukuriamos verslo galimybės ir atveriamos naujos inovacijų bei mažo anglies dioksido kiekio technologijų naudojimo rinkos.

Komisija toliau stebės anglies dioksido rinką ir kitą ataskaitą pateiks 2016 m. pabaigoje.

PRIEDAS

Lentelė. ATLPS pasiūlos ir paklausos elementai

Elementas	Pasiūla ar paklausa?	Leidiny	Naujausia informacija ir neaiškumai
Bendras antrajame etape sukauptų ATL skaičius	Pasiūla	Anglies dioksido rinkos padėties ataskaita	Informacijos nenumatoma atnaujinti, nes antrasis etapas baigėsi. Galutiniai duomenys.
Ankstyvieji trečiojo etapo aukcionai	Pasiūla	Klimato politikos GD svetainė, EEX ir ICE svetainės	Neįtraukta į bendrą antrajame etape sukauptų ATL skaičių. Galutiniai duomenys.
NER 300 skirti ATL	Pasiūla	EIB svetainė	2012–2014 m. 300 mln. ATL pakeista į pinigines lėšas. Galutiniai duomenys.
Aviacijos ATL aukcionai	Pasiūla	Klimato politikos GD svetainė, EEX ir ICE svetainės	Informacijos nenumatoma atnaujinti – atlikti koregavimai atspindi kitų metų aukcione parduodamų ATL kiekiuose. 2013 ir 2014 m. aukcionai surengti 2015 m.
Trečiojo etapo aukcionai	Pasiūla	Klimato politikos GD svetainė, EEX ir ICE svetainės	Informacijos nenumatoma atnaujinti – duomenys nebus peržiūrėti. Tačiau aukcionams nepateikti ATL (pavyzdžiui, tam tikrose, pvz., EEE ir ELPA, valstybėse narėse pavėlavus pradėti vykdyti aukcionus) gali būti parduoti kitų metų aukcionuose.
Nemokamų ATL paskirstymas (NĖP)	Pasiūla	ESSŽ, lentelės	Šie duomenys atnaujinami visus metus. – Valstybė narė gali pateikti pavėluotai ankstesnių metų duomenis arba faktiškai gali būti paskirstyta mažiau ATL nei iš pradžių numatyta.
Nemokamų ATL paskirstymas (NER)	Pasiūla	ESSŽ, lentelės	ESSŽ pateikiama tiksli informacija apie faktiškai paskirstytus ATL.
Nemokamų ATL paskirstymas (aviacija)	Pasiūla	ESSŽ, valstybių narių skelbiamos paskirstymo lentelės	
Nemokamų ATL paskirstymas (10c straipsnis)	Pasiūla	ESSŽ, padėties lentelė	
Išmetamieji teršalai (stacionarūs įrenginiai)	Paklausa	ESSŽ, atitikties duomenys	
Išmetamieji teršalai (aviacija)	Paklausa		2015 m. vykdytas 2013 ir 2014 m. orlaivių naudotojų atitikties užtikrinimas.
Panaikinti ATL	Paklausa		Anglies dioksido rinkos padėties ataskaita